

વર્ષ : ૫૦ ❖ અંક : ૦૩
માર્ચ-૨૦૨૬

Retail Price Rs. 5/- Each

દિવ્યધ્વનિ

સંસ્થા સ્થિત 'મુકુંદવાટિકા' નું નયનરમ્ય દેશ્ય

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્યુત - સેવા - સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)
કોબા ૩૮૨ ૪૨૬. (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

મો.નં. ૯૪૨૮૬૨૩૮૬ (કાર્યાલય / એકાઉન્ટ્સ), ૯૪૨૮૬૨૩૭૬ (રિસોશન / આવાસ)

Mail : mail@shrimadkoba.org, Web : www.shrimadkoba.org

૧

સંસ્થામાં યોજાયેલ 'સમકિત પર્વ શિબિર' વેળાએ

પૂજ્ય બહેનશ્રી

આદ. ડૉ. વીરસાગરજી

બા.બ્ર.પૂ. સુરેશજી

પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી લિખિત 'Aspirants Guide' E-Book ગ્રંથનું વિમોચન

સંસ્થામાં નવનિર્મિત અતિથિગૃહનું ભૂમિપૂજન

❁
શ્રી
રાજમંદિરમાં
રાજભક્તિ
વેળાએ
❁

:- પ્રેરક :-

શ્રદ્ધેયશ્રી આત્માનંદજી
ૐ

:- તંત્રી - સંપાદક :-

શ્રી મિતેશ એ. શાહ
(મો) ૯૪૨૭૦૬૪૪૭૯

:- સ્વત્વાધિકારી :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર
સંચાલિત)
ૐ

:- મુદ્રક-પ્રકાશક :-

ડૉ. શ્રી શર્મિષ્ઠાબેન એમ. સોનેજી
શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર, કોબા
ૐ

:- પ્રકાશન સ્થળ :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭
ફોન : ૯૪૨૮૬૬૨૩૮૬
(એકાઉન્ટ્સ)
૯૪૨૮૬૬૨૩૭૬
(પ્રકાશન/આવાસ)
ૐ

:- લવાજમ શ્રેણી :-

ભારતમાં
ત્રિવાર્ષિક રૂ. ૧૦૦૦
પાંચ વર્ષ રૂ. ૧૫૦૦
પરદેશમાં
ત્રિ-વાર્ષિક : \$-120 / £-100
પાંચ વર્ષ માટે : \$-170 / £-150
આજીવન લવાજમ પ્રથા પોસ્ટના
નવા નિયમો મુજબ
નાબૂદ કરેલ છે.

દિવ્યધ્વનિ

અનુક્રમણિકા

- (૧) શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ..... શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ૫
- (૨) શાસ્ત્રોનો સાર જીવનમાં ... પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી ... ૬
- (૩) શ્રી આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર બા.બ્ર.પૂ.શ્રી સુરેશજી..... ૧૦
- (૪) જીવો અને જીવવા દો.. પૂ. આર્યિકા જિનરાજશ્રી માતાજી . ૧૩
- (૫) શક્તિતત્ત્વ : તપ ભાવના બા.બ્ર. કપિલભૈયા ... ૧૭
- (૬) કર્મ વિશે વિચાર-૧પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારયાળ દેસાઈ.. ૨૦
- (૭) શ્રી પૂજ્યપાદ આચાર્ય પ્રા. ચંદાબહેન પંચાલી૨૩
- (૮) 'જ્ઞાનસાર' શાસ્ત્રનું..... શ્રી રમેશભાઈ ખંધાર ૨૬
- (૯) ધ્યાન-આત્મલીનતા બા.બ્ર.બિન્દુદીદી ૨૯
- (૧૦) ગર્ભપાત : માનવજાતનું ... શ્રી પારુલબેન ગાંધી..... ૩૨
- (૧૧) માનવદેહ શ્રી ભાનુબેન શાહ ૩૫
- (૧૨) સમાજ-સંસ્થા દર્શન ૩૯

વર્ષ : ૫૦

માર્ચ - ૨૦૨૬

અંક-૦૩

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા - ૩૮૨ ૪૨૬ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : ૯૪૨૮૬૬૨૩૮૬ (એકાઉન્ટ્સ)

૯૪૨૮૬૬૨૩૭૬ (પ્રકાશન/આવાસ)

mail@shrimadkoba.org, www.shrimadkoba.org

બેંકમાં સીધું દાન ભરવા માટેની વિગત

Bank Detail : Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra

Name of Bank : HDFC Bank Ltd.

Branch : Sughad, Gandhinagar - 382426.

A/c. No. : 50200070731240 • IFSC Code : HDFC0003067

BANK DETAILS FOR FOREIGN DONORS

IN FAVOUR OF : SHREE SATSHRUT SEVA SADHANA KENDRA

NAME of BANK : STATE BANK OF INDIA

BRANCH : NEW DELHI, MAIN BRANCH 11, PARLIAMENT STREET-110001

A/C NO. : 40102524216

SWIFT CODE : SBININBBA104

INCOME TAX EXEMPTION UNDER SECTION (80G) 5 OF THE INCOME TAX ACT, 1961. VIDE NO. CIT / GNR / 80G / GNR89 / 2026-2027

INCOME TAX REGISTRATION U/S. 12AA. 041910192

લેખકો / ગ્રાહકો / વાચકોને

- ☞ 'દિવ્યધ્વનિ' દર મહિને પ્રગટ થાય છે.
- ☞ કોઈ પણ અંકથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- ☞ ત્રણ વર્ષથી ઓછી મુદતનું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવતું નથી.
- ☞ ચેક/ડ્રાફ્ટ/એમ.ઓ. 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા'ના નામનો મોકલવો.
- ☞ સહુ સ્વજનો-મિત્રો વધુમાં વધુ ગ્રાહકો નોંધાવીને સહયોગી બને તેવી વિનમ્ર અપેક્ષા છે.
- ☞ ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહારમાં પોતાનો ગ્રાહક નંબર અને પૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું. ગ્રાહક નંબર સરનામાની ઉપર લખોલો હોય તે નોંધી રાખવા વિનંતી છે.
- ☞ સરનામામાં ફેરફાર થયાની જાણ તાત્કાલિક કરવા વિનંતી છે.
- ☞ કોઈપણ લેખ સ્વીકારવો કે ન સ્વીકારવો કે કમશ: લેવો તેનો સંપાદકશ્રીને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.
- ☞ લેખકોનાં મંતવ્યો સાથે સંપાદકશ્રીનું સહમત હોવું આવશ્યક નથી.

ગ્રાહકોને નમ્ર વિનંતી

આપના હાલના મોબાઈલ નંબર તેમજ E-mail એડ્રેસ સંસ્થાને આપના ગ્રાહક નંબર સાથે રેકર્ડ અપડેશન માટે તુરત જ મોકલી આપવા વિનંતી.

મો.નં. ૯૪૨૮૬૬૨૩૭૬,
વોટ્સએપ નં. ૯૪૨૮૬૬૨૩૮૬

: મુદ્રણસ્થાન :

ભગવતી ઑફસેટ

૧૫/સી, બંસીધર ઍસ્ટેટ, બારડોલપુરા,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪
ફોન : ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

પ્રાર્થના

હે પરમકૃપાળુદેવ !

ખુલી આંખથી તારું રૂપ જોઈ,
મનમાં ભાવનો સ્રોત ઉભરાય;
આંખ મીચું ને એ રૂપ વિસરાય,
વિચાર સાગર હિલોળા ખાય.

તારા દર્શનની મારી ભાવના,
અધૂરી અધૂરી રહી જાય;
વિચાર સાગરના વમળમાં,
સુંદર તારું રૂપ વિખરાઈ જાય.

ઈચ્છું હું છૂટવાને જેનાથી,
તે તો સામે આવીને અથડાય;
જેને પામીને હું કૃતાર્થ થાઉં,
એવો તું તો દૂર ને દૂર જાય.

કોઈ ઉપાય બતાવ હવે તું,
કેમ કરીને સ્થિર થવાય ?
અસ્થિર ચિત્તમાં સ્થિર રૂપ તારું,
કેમ કરી આવી સમાય ?

સઘળી ચિંતા મારી તો મેં,
સોંપી દીધી છે તને સદાય;
એક વધુ ચિંતા આ સોંપું તને હું,
તેનો હવે તું કર ઉપાય.

હે પ્રભુ !
તેનો હવે તું કર ઉપાય.
ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

પત્રાંક-૧૩૩

વવાણિયા, બીજા ભાદરવા સુદ ૨, ભોમ, ૧૯૪૬

આત્મવિવેકસંપન્ન ભાઈ શ્રી
સોભાગભાઈ,
મોરબી.

આજે આપનું એક પત્ર મલ્યું.
વાંચી પરમ સંતોષ થયો. નિરંતર તેવો
જ સંતોષ આપતા રહેવા વિજ્ઞાપિ છે.

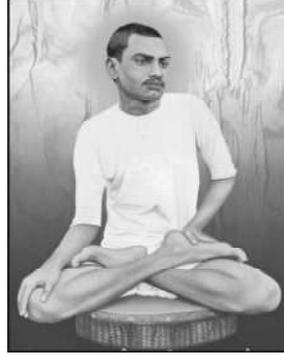
અત્ર જે ઉપાધિ છે, તે એક
અમુક કામથી ઉત્પન્ન થઈ છે; અને તે
ઉપાધિ માટે શું થશે એવી કંઈ કલ્પના

પણ થતી નથી; અર્થાત્ તે ઉપાધિ સંબંધી કંઈ ચિંતા
કરવાની વૃત્તિ રહેતી નથી. એ ઉપાધિ કળિકાળના
પ્રસંગે એક આગળની સંગતિથી ઉત્પન્ન થઈ છે. અને
જેમ તે માટે થવું હશે તેમ થોડા કાળમાં થઈ રહેશે.
એવી ઉપાધિઓ આ સંસારમાં આવવી, એ કંઈ
નવાઈની વાત નથી.

ઈશ્વર પર વિશ્વાસ રાખવો એ એક
સુખદાયક માર્ગ છે. જેનો દૃઢ વિશ્વાસ હોય છે, તે
દુઃખી હોતો નથી, અથવા દુઃખી હોય તો દુઃખ વેદતો
નથી. દુઃખ ઊલટું સુખરૂપ થઈ પડે છે.

આત્મેચ્છા એવી જ વર્તે છે કે સંસારમાં
પ્રારબ્ધાનુસાર ગમે તેવાં શુભાશુભ ઉદય આવો,
પરંતુ તેમાં પ્રીતિ અપ્રીતિ કરવાનો આપણે સંકલ્પ
પણ ન કરવો.

રાત્રિ અને દિવસ એક પરમાર્થ વિષયનું જ
મનન રહે છે, આહાર પણ એ જ છે, નિદ્રા પણ એ
જ છે, શયન પણ એ જ છે, સ્વપ્ન પણ એ જ છે,
ભય પણ એ જ છે, ભોગ પણ એ જ છે, પરિગ્રહ
પણ એ જ છે, ચલન પણ એ જ છે, આસન પણ એ
જ છે. અધિક શું કહેવું? હાડ, માંસ, અને તેની
મજજાને એક જ એ જ રંગનું રંગન છે. એક રોમ

પણ એનો જ જાણે વિચાર કરે છે, અને તેને લીધે
નથી કંઈ જોવું ગમતું, નથી કંઈ સૂંઘવું
ગમતું, નથી કંઈ સાંભળવું ગમતું; નથી
કંઈ ચાખવું ગમતું કે નથી કંઈ સ્પર્શવું
ગમતું, નથી બોલવું ગમતું કે નથી મૌન
રહેવું ગમતું, નથી બેસવું ગમતું કે નથી
ઊઠવું ગમતું, નથી સૂવું ગમતું કે નથી
જાગવું ગમતું, નથી ખાવું ગમતું કે નથી
ભૂખ્યું રહેવું ગમતું, નથી અસંગ ગમતો
કે નથી સંગ ગમતો, નથી લક્ષ્મી ગમતી
કે નથી અલક્ષ્મી ગમતી એમ છે;
તથાપિ તે પ્રત્યે આશા નિરાશા કંઈ જ

ઊગતું જણાતું નથી. તે હો તોપણ ભલે અને ન હો
તોપણ ભલે, એ કંઈ દુઃખના કારણ નથી. દુઃખનું
કારણ માત્ર વિષમાત્મા છે, અને તે જો સમ છે તો
સર્વ સુખ જ છે. એ વૃત્તિને લીધે સમાધિ રહે છે.
તથાપિ બહારથી ગૃહસ્થપણાની પ્રવૃત્તિ નથી થઈ
શકતી, દેહભાવ દેખાડવો પાલવતો નથી,
આત્મભાવથી પ્રવૃત્તિ બાહ્યથી કરવાને કેટલોક
અંતરાય છે. ત્યારે હવે કેમ કરવું? કયા પર્વતની
ગુફામાં જવું અને અલોપ થઈ જવું, એ જ રટાય છે.
તથાપિ બહારથી અમુક સંસારી પ્રવૃત્તિ કરવી પડે
છે. તે માટે શોક તો નથી, તથાપિ સહન કરવા જીવ
ઈચ્છતો નથી ! પરમાનંદ ત્યાગી એને ઈચ્છે પણ
કેમ? અને એ જ કારણથી જ્યોતિષાદિક તરફ હાલ
ચિત્ત નથી. ગમે તેવાં ભવિષ્યજ્ઞાન અથવા સિદ્ધિઓની
ઈચ્છા નથી. તેમ તેઓનો ઉપયોગ કરવામાં
ઉદાસીનતા રહે છે. તેમાં પણ હાલ તો અધિક જ
રહે છે. માટે એ જ્ઞાન સંબંધે ચિત્તની સ્વસ્થતાએ
વિચારી માગેલા પ્રશ્નો સંબંધી લખીશ અથવા સમાગમે
જણાવીશ.

(અનુસંધાન પાના નં. ૨૨ પર)

શાસ્ત્રોનો સાર જીવનમાં કેવી રીતે ઉતારવો ?

*** પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી ***

જીવનને પવિત્ર કરવાના દિવસોને પર્વ કહે છે. ‘પુનાતિ આત્માનં ઈતિ પર્વ’ આપણું જીવન જો પવિત્ર બને, નિર્મળ બને, વિશુદ્ધ બને તો પર્વ ઉજવ્યા કહેવાય. પણ પર્યુષણ પૂરા થયા પછી જે ઘરેડમાં આપણું જીવન જીવતા હતા તે ઘરેડમાં જ જીવન વીતે તો પર્યુષણ પર્વનું પરમાર્થ ફળ થયું નહીં, માત્ર એક સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિ થઈ કહેવાય. તેનો નિષેધ નથી, પણ ઉચ્ચ કક્ષાના મુમુક્ષુનું એ ધ્યેય નથી.

તેની ઉપાસના કરાવે, આરાધના કરાવે, પોતાની શક્તિ છુપાવ્યા વિના સદાચારનું પાલન થાય, પાપોથી નિવૃત્તિ થાય, અણુવ્રત લેવા, નિયમ લેવા, વૃત્તિઓ, ઈન્દ્રિયો, મનને નિયમનમાં લાવવું. મનને ક્યાં લગાવવું છે? જ્ઞાયકમાં, શુદ્ધાત્મામાં.

મન બહારના પદાર્થોમાં દોડે છે, તેને પોતાના માને છે. દિવ્ય કલ્યાણનો માર્ગ એક જ છે. સાધન અનેક છે.

“ઊપજે મોહ વિકલ્પથી,
સમસ્ત આ સંસાર;
અંતર્મુખ અવલોકતાં,
વિલય થતાં નહીં વાર.”

આચાર્યદેવે બીજી આજ્ઞા એવી કરી છે કે પાપોથી તારા આત્માને બચાવ. વ્યસનોથી તારા જીવનને બચાવવા ઈન્દ્રિયોને બહેકાવાનું ઘટાડો, બંધ કરો.

‘છ પદના પત્ર’માં મોક્ષના સાધન કહ્યા છે - દર્શન, જ્ઞાન, સમાધિ, વૈરાગ્ય, ભક્તિ. આ સાધનો જેમ સાચી રીતે કરવામાં આવે તો તે મોક્ષનું સાધન છે, તેમ જ્ઞાનની આરાધના કરવામાં આવે, જેને સ્વાધ્યાય કહેવાય તે જો સાચી રીતે કરીએ તો તેનું ફળ થાય. રૂઢિગત રીતે આખી જિંદગી કરીએ અને આપણું જીવન ના બદલાય તો આપણામાં કોઈ સદ્ગુણો પ્રગટે નહીં. આપણને શાંતિ મળે, સમતા મળે, આનંદનો અનુભવ થાય તે આપણી જિંદગીનું ધ્યેય છે. સાધન દ્વારા સાધ્ય સુધી પહોંચવાનું છે. ભક્તિ એ મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિનું સાધન છે, જ્ઞાન એ મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિનું સાધન છે. નિયમ, વ્રત એ પણ મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિનું સાધન છે. સાચી શ્રદ્ધા એ પણ મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિનું સાધન છે.

અજ્ઞાની જીવ ભોજન કરે છે, જ્ઞાની જીવ પણ ભોજન કરે છે, મુનિ મહારાજ પણ ભોજન કરે છે. ત્રણે જીવ ભોજન કરે છે પણ અજ્ઞાની જીવ આસક્તિપૂર્વક ભોજન કરે છે. જ્ઞાની જીવ શાંતિથી ભોજન કરે છે અને મુનિ મહારાજનો આહાર થાય છે. ત્રણે જણ રોટલી, દાળ, ભાત, શાકનો આહાર લે છે પણ અજ્ઞાની જીવ તેમાં લુબ્ધ થાય છે. કેરીનો રસ, પુરણપોળી વગેરે સ્વાદિષ્ટ વસ્તુ આવે તો સ્વાદેન્દ્રિયને વશ થઈ જાય છે. પેટની - પચાવવાની શક્તિ જોયા વગર જમવું તે માનસિક પ્રવૃત્તિ છે. કૃપાળુદેવ કહે છે કે, સ્વાદનો ત્યાગ તેને આહારનો ખરો ત્યાગ જ્ઞાની પુરુષો કહે છે. આહાર કરવો

‘સારસમુચ્ચય’ નામનો ગ્રંથ આચાર્ય નાગસેને લખ્યો છે. તેમાં મનુષ્યભવની સાચી સફળતા શેમાં છે? અત્યારે લોકો માને છે તે રીતે નહીં પણ ભગવાને મનુષ્યભવની સફળતા શેમાં કહી છે? સંતોએ શું કહ્યું છે?

મનુષ્યભવની સફળતાનો, સાર એ છે કે આત્માનો આનંદ, જ્ઞાન, રત્નત્રયની પ્રાપ્તિ કરાવે,

પ્રાપ્ત થાય તેમ કરવું. જેટલી સગવડ અહીં છે તેટલી સગવડ સ્વર્ગમાં નથી. જો નિઃસ્પૃહતાથી સદાચારનું સેવન કરે તો આ ભવમાં કે પછીના ભવમાં તે પ્રાપ્ત થઈ શકે.

આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનો 'પ્રોસેસ' છે. સદ્વાંચન દ્વારા શબ્દોના માધ્યમથી જાણકારી પ્રાપ્ત કરવી, જેને કહેવાય છે reading noble books. મહાપુરુષોની દિવ્યવાણી વાંચવી. ઘરમાં ધાર્મિક પુસ્તકોની લાઈબ્રેરી કે ઓડિયો, વિડીયોની લાઈબ્રેરી હોવી જ જોઈએ. શબ્દથી આત્માને જાણો, શબ્દોના અર્થની જાણકારી પ્રાપ્ત કરો. શબ્દથી ભગવાનને, સદ્ગુરુને જાણો. દા.ત. 'સમય' શબ્દના ત્રણ અર્થ થાય છે. મુખ્ય અર્થ સમય એટલે આત્મા, સમય એટલે કાળ, time. કેટલા વાગ્યા છે? સમય એટલે જ્ઞાની ભગવાનની વાણી. સમયસાર એટલે શુદ્ધ આત્માનો સાર અને સમયસાર એટલે બધા આગમનો સાર. તેનો સાચો અર્થ જાણવા એકવાર, બે વાર, ત્રણ વાર પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. અર્થ દ્વારા નિર્દિષ્ટ પદાર્થનો બોધ દા.ત. પુરશી બેસવાના કામમાં આવે, પ્લાસ્ટિક, લાકડાની, લોખંડની હોય એ પુરશી અર્થ દ્વારા પદાર્થનો બોધ થયો.

કોઈ ક્રોધ કરે તો ભાઈ, તું આત્મા છે, જાણનાર, દેખનાર, દેહને પ્રકાશનાર, આ મડદું છે તેને જીવતો રાખનાર તું છે. ઈન્દ્રિયો કાંઈ જાણતી નથી પણ ઈન્દ્રિયોના માધ્યમથી તું જાણનાર જાણે છે. આવો જાણનાર, દેખનાર, સત્-ચિત્-આનંદ પદાર્થ આત્મા છું. વિશેષ ચિંતનથી આત્માને જાણવાનો પ્રોસેસ કરવો પડે. જેમ શીરો બનાવવા માટે, દૂધપાક બનાવવા માટે, પૂરણપોળી બનાવવા માટે પ્રોસેસ કરવો પડે તેમ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રોસેસ કરવો પડે. કૃપાળુદેવનું વચનામૃતમાં વાક્ય છે, "દીર્ઘકાળ સુધી યથાર્થ બોધનો પરિચય થવાથી બોધબીજની પ્રાપ્તિ થાય છે અને એ બોધબીજ તે પ્રાયે નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન હોય છે." મોટા ધર્માત્મા પણ તે પ્રાપ્ત કરવા માટે ઘણા પ્રયત્ન કરે છે. ક્યારેક

પોતાની યોગ્યતા બરાબર ના હોય, પુરુષાર્થ ઓછો પણ હોય.

જગતના જે પદાર્થો દેખાય છે. દીકરો, બંગલા, મોટર, હીરા, સોનું, ચાંદી, માણેક, મોતી, શિષ્યો, મંદિર, સંસ્થા, શાસ્ત્ર જે બધું દેખાય છે તેનો હું સ્વામી નથી. બધું દેખાય છે તે જ્ઞેય છે. અજ્ઞાન એટલે 'દેહ તે હું છું'તેવી માન્યતા. હું કેવો સુકાઈ ગયો! મારી તબિયત ઘોડા જેવી છે! એવું બોલે પણ ધ્યાન રહેવું જોઈએ કે આ શરીરની વાત થાય છે. મારી વાત થતી નથી. કોઈ પૂછે કે મા, આ તમારો દીકરો? તો કહે કે આ તો વચલો, મોટો બહાર ગયો છે. નાનાનો તો ફોન આવશે! મા, તને કોણ પૂછ્યું કે તારે કેટલા દીકરા? દીકરાને પોતાના ના માનવા. "ના મારાં તન રૂપ કાંતિ યુવતી, ના પુત્ર કે બ્રાત ના, ના મારાં ભૂત સ્નેહીઓ સ્વજન કે, ના ગોત્ર કે જ્ઞાત ના; ના મારાં ધન ધામ યૌવન ધરા, એ મોહ અજ્ઞાત્વના, રે!રે! જીવ વિચાર એમ જ સદા અન્યત્વદા ભાવના."

સ્વાધ્યાયહોલમાં બધા કહે કે હું આત્મા છું, પણ ઘરે જાય એટલે 'મારો બંગલો, હમણાં બંધાવ્યો છે. જૂનો બંગલો તો ગામમાં છે.'

એટલે શરીર પરની મમતા, શરીર તે હું છું તેવી માન્યતા છોડવાની છે. સમયસારમાં આચાર્ય ભગવાન કહે છે,

"જીવ વર્તતા ક્રોધાદિમાં, સંચય કર્મનો થાય છે, સહુ સર્વદર્શી એ રીતે બંધન કહે છે જીવને."

કૃપાળુદેવ આત્મસિદ્ધિની ૬૮ મી ગાથામાં કહે છે,

"કર્મબંધ ક્રોધાદિથી, હણે ક્ષમાદિક તેહ; પ્રત્યક્ષ અનુભવ સર્વને, તેમાં શો સંદેહ?"

ક્રોધ, અજ્ઞાન, અભિમાનના ભાવો છોડવાં. 'દુનિયાના પદાર્થોનો હું માલિક છું' તે અજ્ઞાનભાવ છે. તેવા ભાવ છોડવા હોય તો થોડા દિવસ તેનાથી દૂર રહેવું. ૧૫ દિવસ પોતાના બંગલા, ફ્લેટ વગેરેથી

શ્રી આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર

ગ્રંથકર્તા : પરમતત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી (ક્રમાંક-૧૯)

ટીકા : આત્મપ્રબોધિની ટીકાકાર : બા. બ. પૂ. શ્રી. સુરેશજી

ઉત્થાનિકા- હવે શ્રીગુરુ મતાર્થી અને આત્માર્થીના લક્ષણોને નિરૂપણ કરવાનું પ્રયોજન દર્શાવનાર ગાથાસૂત્ર પ્રસ્તુત કરે છે.

ગાથા-૩૩

મૂળ ગાથા

લક્ષણ કહા મતાર્થીના, મતાર્થ જાવા કાજ;
હવે કહું આત્માર્થીના, આત્મઅર્થ સુખકાજ ॥૩૩॥
હિન્દીગાથા

લક્ષણ કહે મતાર્થી કે, મતાર્થ જાને કાજ;
અબે કહું આત્માર્થી કે, આત્મ અર્થ સુખસાજ ॥૩૩॥
ગાથાર્થ :- શ્રી ગુરુ કહે છે કે ઉપરોક્ત પ્રકારે અમે મતાર્થી જીવના લક્ષણો કહ્યાં; જેનું પ્રયોજન મતાર્થીપણાનો ત્યાગ કરવાનું છે અને હવે આત્માર્થીપણાના લક્ષણો કહું છું; જેનું પ્રયોજન આત્મિક સુખની સામગ્રી (સાધન) દર્શાવવાનું છે.

આત્મપ્રબોધિની

શિષ્ય :- મતાર્થી લક્ષણો શા માટે કહેવામાં આવ્યા છે?

શ્રીગુરુ :- અનાદિકાલીન અવિદ્યાથી ગ્રસિત અજ્ઞાની જીવ સ્વયં ગુણ-દોષોનો યથાર્થ નિર્ણય કરવામાં અસમર્થ છે માટે શ્રીગુરુએ કરુણા કરીને આત્મોન્નતિમાં બાધક દોષોનું સ્વરૂપ નિરૂપણ કર્યું છે, જેથી જીવનું મતાર્થીપણું જાય અને સાચું આત્માર્થીપણું પ્રગટ થાય.

શિષ્ય :- ગાથામાં શ્રીગુરુએ આત્માર્થીના લક્ષણો દર્શાવવાનું શું પ્રયોજન બતાવ્યું છે?

શ્રીગુરુ :- આત્મામાં જે અવ્યાબાધ આત્મિક સુખ શક્તિરૂપે રહેલું છે તેને પ્રગટ કરવાના ઉપાયો (સાધનો) ને બતાવવા માટે શ્રીગુરુ આત્મપ્રયોજનને સાધનારા આત્માર્થીના લક્ષણો કહે છે.

ઉપસંહાર

તાત્પર્ય એ છે કે શ્રી સદ્ગુરુદેવ પોતાના જ્ઞાનની મહત્તા અથવા કોઈ લૌકિક સ્વાર્થરહિત માત્ર

નિષ્કામ અને નિષ્કારણ કરુણાશીલ બનીને ભવ્ય જીવોના આત્મિક ઉત્થાન માટે મતાર્થીપણા અને આત્માર્થીપણાના લક્ષણો બતાવે છે, જેથી જીવનું મતાર્થીપણું જાય અને આત્માર્થીપણું પ્રગટ થાય તેમજ અનંત અવ્યાબાધ સુખનો માર્ગ પ્રશસ્ત થાય.

આત્માર્થી લક્ષણ

ઉત્થાનિકા - હવે શ્રી ગુરુ આત્માર્થની સિદ્ધિ અર્થે ગાથા નં. ૩૪ થી ૪૨ સુધી આત્માર્થીના લક્ષણોનું નિરૂપણ કરે છે. તેમાં સર્વપ્રથમ આત્માર્થી ગુરુ કોને માને છે - આ વાતની સ્પષ્ટતા કરનાર ગાથાસૂત્ર કહે છે -

ગાથા-૩૪

મૂળ ગાથા

આત્મજ્ઞાન ત્યાં મુનિપણું, તે સાચા ગુરુ હોય;
બાકી કુળગુરુ કલ્પના, આત્માર્થી નહીં જોય. ॥૩૪॥
હિન્દીગાથા

આત્મજ્ઞાન વહાં મુનિપના, વહ સચ્ચા ગુરુ હોય ;
બાકી કુલગુરુ કલ્પના, આત્માર્થી નહીં દેખ ॥૩૪॥
ગાથાર્થ :- જ્યાં આત્મજ્ઞાન છે ત્યાં સાચું મુનિપણું હોય છે અને મુનિપણું એ સાચા ગુરુનું લક્ષણ છે; શેષ આત્મજ્ઞાનરહિત કુલગુરુને ગુરુ માનવા તે માત્ર કલ્પના છે આવું આત્માર્થી જુએ છે (માને છે) અર્થાત્ માત્ર બાહ્ય વેશધારી કુલગુરુમાં આત્માર્થી જીવ સાચું ગુરુપણું માનતો નથી.

આત્મપ્રબોધિની

શિષ્ય :- આત્મજ્ઞાન કોને કહે છે?

શ્રીગુરુ :- જ્ઞાનમાં આત્માની જાગૃતિને આત્મજ્ઞાન કહે છે. આત્મજ્ઞાનનું વિશેષ સ્વરૂપ ગાથા-૬ અને ગાથા. ૧૦ ની ટીકામાં જોવું.

શિષ્ય :- મુનિપણું કોને કહે છે ?

શ્રીગુરુ :- સર્વ પ્રકારના બાહ્યાભ્યંતર પરિગ્રહોની મૂર્ચ્છા (આસક્તિ) રહિત ચિત્તની અસંગ દશાનું નામ મુનિપણું છે. અર્થાત્ પોતાના સહજ શુદ્ધ પરમાર્થ

પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ પ્રાપ્તિ કા, ગિને પરમ ઉપકાર;
તીનો યોગ એકત્વ સે, વર્તે આજ્ઞાધાર ॥૩૫॥

ગાથાર્થ :- આત્માર્થી જીવ ગાથા-૧૦ માં વર્ણીત લક્ષણવાળા પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુની પ્રાપ્તિનો મહાન ઉપકાર માને છે અને મન-વચન-કાયારૂપ ત્રણેય યોગોથી એકતાન થઈને આજ્ઞાનું આરાધન કરીને વર્તે છે.

આત્મપ્રબોધિની

શિષ્ય :- આ ગાથામાં આત્માર્થી જીવના કયા લક્ષણો બતાવ્યા છે ?

શ્રીગુરુ :- પરોક્ષ કરતાં પ્રત્યક્ષ ગુરુને અધિક ઉપકારી માનવા અને ત્રણેય યોગોથી સંપૂર્ણપણે તેઓને આજ્ઞાધીન થઈને વર્તવું - આ બંને પરમાર્થ પ્રાપ્તિના આત્માર્થીના મહાન ગુણો આ ગાથામાં બતાવ્યા છે.

શિષ્ય :- પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ કોને કહ્યા છે?

શ્રીગુરુ :- વર્તમાનભવ સંબંધી શિક્ષા-દીક્ષા દાતાને અત્રે પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ કહ્યા છે. આ બાબતે વિસ્તૃત જાણકારી માટે ગાથા-૧૧ ની ટીકા વાંચવી.

શિષ્ય :- પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ સદ્ગુરુ સંબંધિત આત્માર્થીનો કેવો દૃષ્ટિકોણ હોય છે?

શ્રીગુરુ :- “શ્રી મહાવીર, ગૌતમસ્વામી, કુંદકુંદાચાર્ય વગેરે પૂર્વે થઈ ગયેલા ગુરુઓ જોકે અત્યંત મહાન હતા, પરમદેશને પ્રાપ્ત હતા, તેઓનો પરંપરાગત ઉપકાર પણ છે પરંતુ મારા વર્તમાનમાં પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ છે તેઓ તેમનાથી ઓછી દેશાવાળા હોય છતાં પણ મારા માટે તેઓ વધારે ઉપકારી છે કેમકે તેઓના ઉપદેશ અને સાન્નિધ્યથી જ મારો મોહતમસ દૂર થયો છે, જેથી હું આજે શ્રી મહાવીર વગેરે પરમગુરુઓનું સ્વરૂપ પણ સમજી શકું છું. માટે પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુનો પરમ ઉપકાર છે, અનિર્વચનીય છે.” આ પ્રમાણેનો ઉદાત્ત દૃષ્ટિકોણ આત્માર્થી જીવનો પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ ગુરુ સંબંધિત હોય છે.

શિષ્ય :- પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુની પ્રાપ્તિ થતાં આત્માર્થીનું વર્તન કેવું હોય છે.?

શ્રીગુરુ :- પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુની પ્રાપ્તિ થતાં આત્માર્થી જીવ તેને પોતાનું પરમ સૌભાગ્ય જાણીને, પરમ ઉપકારભૂત સમજીને મન-વચન-કાયાથી તેઓને આજ્ઞાધીન થઈને વર્તે છે અર્થાત્ ત્રણ યોગથી તેઓની ઉપાસના કરે છે.

શિષ્ય :- સદ્ગુરુની ત્રિયોગપૂર્વક ઉપાસના કેવી રીતે કરવામાં આવે છે.?

શ્રીગુરુ :- મન-વચન-કાયા આ ત્રણેય યોગની સ્વચ્છંદપ્રવૃત્તિનો ત્યાગ કરીને આ ત્રણેયનું પ્રવર્તન શ્રી ગુરુની આજ્ઞાનુસાર કરવું તેને શ્રી સદ્ગુરુની ત્રિયોગપૂર્વક ઉપાસના કહે છે. આત્માર્થી જીવ પોતાના ગુરુની જેવી આજ્ઞા હોય તે પ્રમાણે યત્નાપૂર્વક ગમનાગમન વગેરે કાયાની ચેષ્ટા કરે છે, આત્માર્થી જીવ પોતાના ગુરુની જેવી આજ્ઞા હોય તે અનુસાર હિત-મિત-પ્રિય વચનોનું ઉચ્ચારણ કરે છે અને શ્રીગુરુના ઉપદેશ તથા અભિપ્રાય અનુસાર જ તત્ત્વવિચાર વગેરે મનની ચેષ્ટા કરે છે. શ્રીગુરુની એ શાશ્વત સનાતન આજ્ઞા છે કે પોતાની અંદર રાગાદિ વિકાર (કષાય) ઉત્પન્ન ન થવા દેવાં અને પોતાના મન-વચન-કાયાની પ્રવૃત્તિ દ્વારા કોઈ અન્ય પ્રાણીઓને હાનિ ન પહોંચાડવી. આ નિત્યઆજ્ઞાને ધ્યાનમાં રાખતાં આત્માર્થી પોતાના શરીરની પ્રવૃત્તિ એ પ્રમાણે કરે છે કે પોતાનો વ્યવહાર ધર્મ પણ નભે અને કોઈને કિંચિત્ કષ્ટ પણ ન પહોંચે, એ પ્રમાણે વચન ઉચ્ચારે છે કે બીજાના મનનું સમાધાન થઈને શાતા ઊપજે અને પોતાના આત્મામાં ક્ષોભ પેદા ન થાય. આત્માર્થી એ પ્રકારે વિચારે છે કે જેથી ચિત્ત શાંત અને સમાધાન યુક્ત બને. એવો વિચાર ક્યારેય કરતા નથી કે જેનાથી ચિત્ત કષાયાનુરંજિત થઈને અશાંત બની જાય. જે પ્રકારથી ચિત્ત સમાધિયુક્ત રહે તે પ્રકારે વિચાર કરે છે. તાત્પર્ય એ છે કે આત્માર્થીની સમસ્ત ચેષ્ટા શ્રી જિનપ્રણીત ગુરુઆજ્ઞાથી આગમોક્ત હોય છે. તેમનું લક્ષ્ય સમાધિની પ્રાપ્તિ હોય છે. આ પ્રમાણે આત્માર્થી શ્રી સદ્ગુરુની ત્રિયોગપૂર્વક ઉપાસના કરે છે.

ઉપસંહાર

આશય એ છે કે આત્માર્થી પોતાના સ્વચ્છંદ વગેરે મહાદોષોના નિવારણ માટે સજીવન કલ્યાણમૂર્તિ પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુને પરમ ઉપકારી માને છે અને તેમની પ્રાપ્તિને પોતાનું પરમ સૌભાગ્ય સમજે છે. સદ્ગુરુની પ્રાપ્તિ થતાં ત્રણેય યોગથી એકતાન થઈ, પૂરી શક્તિ લગાવીને તેઓની આજ્ઞાનું આરાધન કરે છે

(કમશઃ)

“ચીસ્ટ” નામની કોશિકાઓનો અર્થાત્ અસંખ્યાત જીવરાશિ ઉત્પન્ન કરવામાં આવે છે.

હવે દારૂ બનાવવામાં હિંસાનો શો સંબંધ છે તે સમજાવવા માટે નીચેના બિંદુઓ પર વિચાર આવશ્યક છે.

દારૂ બનાવવાની પ્રક્રિયામાં જીવોની હિંસાનો પ્રશ્ન મુખ્યરૂપથી એ રીતે જોડાયેલો છે કે તેમાં સૂક્ષ્મ જીવ (ચીસ્ટ) નો ઉપયોગ થાય છે.

દારૂમાં ચીસ્ટ (બમીર, આથો)ની ભૂમિકા:-

દારૂ બનાવવામાં ‘ચીસ્ટ’ નામનો સૂક્ષ્મ જીવ શર્કરાને આલ્કોહોલમાં બદલે છે. આ એક જીવિત કોશિકીય ફૂગ છે.

★ કિણ્વન પ્રક્રિયા દરમિયાન :-

ચીસ્ટ શર્કરાને ખાય છે અને આલ્કોહોલ અને કાર્બન ડાયોક્સાઈડ બનાવે છે.

★ અંતમાં વધેલા આલ્કોહોલના સ્તર અને પોષક તત્ત્વોની કમીથી અધિકાંશ “ચીસ્ટ” કોશિકાઓ નષ્ટ થઈ જાય છે. અર્થાત્ સૂક્ષ્મ સ્તર પર લાખો કરોડો ચીસ્ટ કોશિકાઓ ઉત્પન્ન થાય છે અને નષ્ટ પણ થઈ જાય છે. આ રીતે દારૂ બનાવવામાં જીવરાશિનો ઉપયોગ ચીસ્ટના કારણે થાય છે.

શું આને હિંસા મનાય ?

ઉત્તર :- હા, જરૂર. વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિથી પણ હિંસા સિદ્ધ થઈ ગઈ છે તો પછી નૈતિક અને ધાર્મિક દૃષ્ટિથી તો આ એક ઘણી મોટી હિંસાત્મક પ્રક્રિયા છે કારણકે,

★ ચીસ્ટ એક સૂક્ષ્મ જીવ છે.

★ તેમાં તંત્રિકા તંત્ર (નર્વસ સિસ્ટમ) નથી હોતું એટલે સામાજિક દૃષ્ટિએ ભલે તે હિંસા ન માનવામાં આવે પરંતુ કિણ્વન પ્રક્રિયા જૈવિક પ્રક્રિયા છે.

★ તેથી ધાર્મિક અને દાર્શનિક દૃષ્ટિથી (જૈન દર્શનમાં) તો આને હિંસા જ માની છે.

★ નિષ્કર્ષ :-

દારૂ બનાવવામાં થનારી હિંસા મૂળ રીતે જૈવિક પ્રક્રિયા હોવાથી કરોડો ચીસ્ટ કોશિકાઓનો ઉપયોગ થાય છે અને પ્રક્રિયાના અંતમાં તેનો નાશ પણ થઈ જાય છે. જો કે ચીસ્ટના કારણે સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય જીવોત્પત્તિનું જ વર્ણન કર્યું છે તથા તે સિવાય પણ ત્યાં બે ઈન્દ્રિયાદિ અનેક મોટા મોટા

ત્રસ જીવોની હિંસા પણ સંભવિત છે. આ સડાવવાની પદ્ધતિમાં અનેક એકેન્દ્રિય તથા ત્રસ જીવોનો ઘાત થાય છે તેથી એ સિદ્ધ થાય છે કે આ એક હિંસાત્મક પ્રક્રિયા જ છે.

અહો! આજે પથિકની આંખો ખૂલી ગઈ બધા પ્રકારના દારૂની પ્રક્રિયા ધાર્મિક દૃષ્ટિથી સાવધ યુક્ત છે એ સાંભળ્યું તો હતું જ પણ હવે, વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિથી પણ એ સિદ્ધ થવાથી દારૂના વિષયમાં વિચાર કરી રહ્યો છે કે અરે! દારૂ ભલે ના પીધો હોય પરંતુ અનુમોદના કરીને જાણે - અજાણે મેં કેટલું પાપાર્જન કર્યું છે. આ દારૂની લતે કેટલા બધાના જીવન નષ્ટ કર્યા છે! કેટલા ઘર બરબાદ કર્યા છે ! ના તો સ્વયં જીવી શક્યા, ન તો બીજાને જીવવા દીધા.

પથિક હવે વિચાર કરી રહ્યો છે મદ્યપાનના કારણ અને હાનિઓ ઉપર.

મદિરાપાનના કારણ :-

અનેક કારણોથી પ્રેરિત થઈને મનુષ્ય કોઈ વ્યસન કરે છે, તેવી રીતે મદિરાપાનના પણ અનેક કારણ છે જેમકે;

(૧) કુસંગતિ :-

કુસંગતિ એક એવો દુર્ગુણ છે જે વ્યક્તિને મળેલ જન્મજાત કે વારસામાં મળેલ બધા ગુણોને અને વિવેકને નષ્ટ કરી દે છે. કારણકે મન સહજ પતિત પરિણામી છે. ગુણ વિકાસની શ્રેણીમાં ચડવું મન માટે મુશ્કેલ છે પરંતુ દુર્ગુણોના ઢાળમાં ઢળવું સહજ અને આસાન છે. કુસંગતિનો પ્રભાવ માતા-પિતાના સંસ્કાર, ધર્મ-કુળ પરંપરા, સંસ્કૃતિ બધું ભૂલાવી દે છે. સારી સંગતિ જીવનને ઉત્કર્ષ પર લઈ જાય છે પરંતુ કુસંગતિ દુર્ભાગ્યના ખાડામાં ધકેલી દે છે. શરૂઆતમાં વ્યક્તિને દારૂ પીવો તે ઉચિત નથી એવું ભાન રહે છે, પરંતુ દરરોજ દારૂડિયા સાથે બેસીને ધીમે ધીમે તે પોતે પણ દારૂડિયો બની જાય છે. મિત્રોના રાગને વશીભૂત થઈ સંસ્કાર છૂટી જાય છે પરંતુ દારૂ છૂટતો નથી. એક દિવસ આ કુસંગતિ બરબાદીનું કારણ બની જાય છે.

(૨) ગરીબી અથવા પારિવારિક તનાવ :

તનાવ અર્થાત્ માનસિક દબાવ વ્યક્તિ ઉપર એટલો વધારે હાવી થઈ જાય છે કે તે એને સહન

છે, તેથી સાવધાન રહીને પોતે પોતાનું જીવન જીવીએ અને બીજાની પણ જીવનરક્ષા કરવા માટે જવાબદાર નાગરિક બનીએ.

મદિરાપાન સેવનથી થતાં નુકસાન:-

અજ્ઞાની અવિવેકીને જેનાથી આ ભવ અને પરભવમાં 'દુઃખ મળે એવા પદાર્થોમાં સુખ છે' એવો ભ્રમ હોય છે. જુગાર, માંસ, મદિરાના સેવનથી સૌથી મોટું નુકસાન તો એ છે કે દારૂડિયા વ્યક્તિનું સ્વાસ્થ્ય, પરિવાર, સમાજ, ધર્મ, સંસ્કૃતિ બધું નષ્ટ થઈ જાય છે. પથિક વિચારી રહ્યો છે તેનાથી થનાર દુષ્પરિણામો વિષે-

(૧) શારીરિક હાનિ:- દારૂ આદિ નશીલા તત્ત્વ શરીરના બધા અવયવોની શક્તિને નષ્ટ કરી દે છે. તેથી વ્યક્તિ ઉંમર પહેલા જ વૃદ્ધ થઈને અનેક રોગોનો ભોગ બની જાય છે.

(૨) પારિવારિક હાનિ :- નશાની ઉન્મત્તતાથી વ્યક્તિ અવિવેકી થઈ જાય છે. તેને માતા અને પત્નીમાં અંતર નથી લાગતું અથવા માતાને પત્ની અને પત્નીને માતા માનીને પોતાના સદાચારનો ભંગ કરે છે. પરિવારનો પાયો સંસ્કાર છે. વ્યસન સેવનથી સંસ્કાર નષ્ટ થઈ જાય છે તો પરિવાર સુરક્ષિત કેવી રીતે રહી શકે?

(૩) માનસિક હાનિ :- શારીરિક દુર્બળતાની સાથે માનસિક રૂપથી પણ અસ્વસ્થ થઈ જાય છે; જેથી પરિવાર, સમાજ આદિ પ્રત્યે પોતાનું દાધિત્વ ન નિભાવવાથી ચારે બાજુથી તિરસ્કારને પાત્ર થાય છે.

(૪) આર્થિક હાનિ :- દારૂ આદિના સેવનની કુટેવને લીધે પરિવારની અર્થ વ્યવસ્થાનો ભંગ થાય છે. પરિવારના એક સદસ્યમાં એવી ખરાબ લતને લીધે આખો પરિવાર કલેશ અને કંકાસનો શિકાર થઈ જાય છે. નિરંતર કંકાસ, તિરસ્કારને લીધે તે પહેલાથી પણ વધારે નશામાં ઉન્મત્ત રહેવા લાગે છે. નશીલા પદાર્થોને પ્રાપ્ત કરવા માટે ઘર, ધન, સંપત્તિ, જમીન જાગીર, ઘરેણા, આદિ બધું દાવ પર લગાવી દે છે અને નશામાં મદહોશીને લીધે તેને ધનોપાર્જનનો અવકાશ જ રહેતો નથી. તેથી આવક કાંઈ થતી નથી અને બધો વ્યય જ થઈ જાય છે, જેથી આખો પરિવાર નષ્ટ થઈ જાય છે.

(૫) એક મદપાન સર્વ વ્યસનોની ખાણ :- દારૂ

અથવા નશો એક એવું વ્યસન છે જેના કારણે વ્યક્તિ સાતે વ્યસનોનું સેવન કરે છે. નશો કરવાને લીધે ઓછી મહેનતે વધારે કમાવવા માટે જુગાર રમવા લાગે છે, જુગારીઓની કુસંગતિમાં પડીને માંસભક્ષણ કરે છે, હિતાહિતનો અવિવેકી થવાથી પરત્ની સેવન, વેશ્યાગમન આદિ બધા વ્યસનોનું સેવન કરતાં અનેક દુર્ગુણોની ખાણ સમું તેનું જીવન બની જાય છે.

(૬) વૈચારિક હાનિ :- કોઈ વિચાર કરવો હોય તો વ્યક્તિ જ્યારે સંપૂર્ણ સચેત (હોશમાં) હોય ત્યારે જ કરી શકે છે. નશાના કારણે તો તે પોતે જ બેહોશીમાં ચાલ્યો જાય છે, તો પછી તે પાપ-પુણ્ય, હિત-અહિતનો વિચાર કેવી રીતે કરશે? અને વિચાર વિવેક વિના તો મનુષ્ય પશુ સમાન જ છે.

(૭) ધાર્મિક, સામાજિક, સાંસ્કૃતિક હાનિઓ :-

મદિરાપાનની સાથે અનેક નશીલા તત્ત્વોનું ઉત્પાદન જ એક હિંસાત્મક પદ્ધતિથી થાય છે, જેનો પૂર્વે વિસ્તારથી વિચાર કર્યો છે. તેથી પોતાના સ્વાર્થ માટે અનેક નાના-મોટા જીવોની હિંસા થવી તે તો મહાપાપ છે, જેનું ફળ દુર્ગતિ છે અર્થાત્ નરક-પશુઆદિ ગતિઓમાં જઈને મહાત્રાસ ભોગવવો પડશે. મોટા ભાગે નશો કરનારી યુવા પેઢી જ હોય છે. જ્યારે સમાજ, રાષ્ટ્રનું યુવાધન જ નશામાં ઉન્મત્ત રહેશે તો પછી રાષ્ટ્ર, સમાજ, સંસ્કૃતિની રક્ષા કોણ કરશે?

પથિકના મનમાં મોટી ઉહાપોહ ચાલી રહી છે. અહો ! કેવી ઉન્મત્તતા છે? શું દારૂ જીવનથી પણ વધારે મહત્ત્વપૂર્ણ છે? અહો ! એક દારૂને મનોરંજનનું સાધન બનાવવાનો અપરાધ પોતાને તથા ન જાણે કેટલાના જીવનને બરબાદ કરી દે છે. ધિક્કાર છે આવા વ્યસનોને, આવા મનોરંજનના સાધનોને! મનોરંજન કરવું જ હોય તો નિર્દોષ મનોરંજન કરો જેમકે સુસંગતિમાં રહેવું, સ્વાસ્થ્યવર્ધક સ્વાદિષ્ટ પેય પદાર્થોનું સેવન કરવું, તીર્થયાત્રા તથા ઐતિહાસિક પર્યટન કરવું આદિ અનેક નિર્દોષ મનોરંજન છે; જેનાથી જીવનમાં ઉત્સાહ, પ્રસન્નતા પણ વધતી જાય છે અને ભગવાનના આપેલ સૂત્ર “જીવો અને જીવવા દો” નું નિર્વહન પણ થઈ જાય છે. પથિક આગળ વધી રહ્યો છે નિર્દોષતાની દિશામાં. આપણે પણ ચાલીએ.... (કમશ:)

જ રહેવું. ભોજનના ત્યાગના પચ્ચખાણની સાથે-સાથે બને ત્યાં સુધી ઉપવાસ પર્યન્ત મૌનનો સંકલ્પ કરવો કારણ કે મૌનપૂર્વક ઉપવાસ કરવાથી ભાવોની વિશેષ વિશુદ્ધિ થાય છે. આખા દિવસમાં સ્વાધ્યાય, પૂજા, માળા આદિ શું-શું કરવું તેની સમયસારણી બનાવવી. આટલો સમય સ્વાધ્યાય, આટલો સમય ધ્યાન, આટલો સમય પૂજા, આટલા જાપ ઇત્યાદિ દિનચર્યા નિશ્ચિત કરવાથી આખો દિવસ સહજતાથી નીકળી જાય છે. ભૂખ્યા રહેવાથી જો અશક્તિનો અનુભવ થાય તો થોડી વાર શવાસનમાં સૂઈને દેહથી ભિન્ન પોતાના જ્ઞાનસ્વરૂપનું ચિંતન કરવું. રાત્રે જ્યારે આળસ જેવું લાગે ત્યારે ભારે ગ્રંથાદિ ન વાંચી પ્રથમાનુયોગનો કોઈ ગ્રંથ કે મંત્રજાપ કરવો. ઉપવાસના બીજા દિવસે સવારે ઊઠીને સર્વ પ્રથમ પ્રતિક્રમણ અને સામાયિક કરીને સ્નાનાદિથી પરવારી, શ્રી જિનેન્દ્રદેવનો અભિષેક-પૂજન કરી, જો ગુરુનું સાન્નિધ્ય હોય તો તેમના દર્શન કરીને, પાત્રોને યથાસંભવ દાન કરી, શાંતભાવથી પારણું કરવું.

ઉપવાસના દિવસે રાખવા યોગ્ય સાવધાનીઓ :-

(૧) ઉપવાસના દિવસે કોઈ પણ પ્રકારનો લૌકિક વ્યવહાર કરવો નહીં.

(૨) ઉપવાસના દિવસે નિયમથી બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવું તથા તત્સંબંધી નિમિત્તોથી દૂર રહેવું.

(૩) સમય પસાર કરવા ઉપન્યાસ, ટેલિવિઝનમાં ધારાવાહિક, ફિલ્મ આદિ પણ જોવાં નહીં.

(૪) યથાસંભવ મૌન રાખવું.

(૫) દિવસમાં બને ત્યાં સુધી સૂવું નહીં.

આશય એ છે કે પૂર્વોક્ત પ્રકારે ઉપવાસ તપ કરીને આ મનુષ્યતનની સાર્થકતા સિદ્ધ કરવી.

૨. ઊણોદરી (અવમોદાય) તપ

સ્વરૂપ :- ઉનનો અર્થ થોડું ઓછું થાય છે, ઉદરનો અર્થ પેટ થાય છે. ત્રણ-ચતુર્થાશ પેટ ભરવું અને એક ચતુર્થાશ ખાલી રાખવું ઊણોદરી કહેવાય છે અથવા “પેટ ભરીને ખાવાની ઇચ્છાનો ત્યાગ કરવો ઊણોદરી તપ કહેવાય છે.” આમાં ભોજન તો કરવામાં આવે છે પરંતુ અનિયંત્રિત સ્વચ્છંદપૂર્વક ભોજન કરવાની ઇચ્છાનો નિરોધ કરવામાં આવે છે તેથી તેને તપ માન્યું છે. કોઈ અપેક્ષાએ આ તપ ઉપવાસથી પણ વધારે

પ્રભાવી અને કઠિન મનાય છે. કારણ કે, આમાં વધી ગયેલ ઇચ્છાને તુરત જ રોકવી પડે છે. ઉપવાસમાં તો આહાર ન કરવાનો સંકલ્પ કરીને વ્યક્તિ તત્સંબંધી નિમિત્તનો પણ ત્યાગ કરી દે છે પરંતુ ઊણોદરીમાં તેના સામે ભોજન હોય છે, ભૂખ પણ હોય છે અને ભોજન કરવાની પ્રબળ ઇચ્છા હોય છે આવા સમયે તેનો એકદમ પરિત્યાગ કરી દેવો તે અપેક્ષાકૃત વધારે સંયમ શક્તિનો પરિચાયક છે. કોઈ કામ ધારાપ્રવાહથી ચાલતું હોય તેને અચાનક વચમાં જ રોકી દેવું તેમાં અસાધારણ મનોબળની આવશ્યકતા છે. જેમ કે ક્રિકેટ મેચ ચાલી રહી હોય અને તે તેની પરાકાષ્ટાએ પહોંચી હોય ત્યારે તેને જોતાં - જોતાં છોડી દેવી તે દુષ્કર કાર્ય છે, અસાધારણ મનોજયનું પરિચાયક છે. ઊણોદરી તપથી આવી અસાધારણ મનોજયની વૃત્તિનો વિકાસ થાય છે. આ વૃત્તિનો પ્રયોગ આપણે અન્ય સ્થાનો પર પણ કરવો જોઈએ. જેમ કે આપણને કોઈ ભોગ ભોગવવાની ઇચ્છા થાય તો તેને થોડો જ ભોગવીને વચમાં જ તેનો ત્યાગ કરી દેવો જોઈએ, બહુ બોલવાની ઇચ્છા થાય ત્યારે થોડું બોલીને ચૂપ થઈ જવું, ઘણો કોપ આવે ત્યારે તુરત જ તેને ઉપશમિત કરી દેવો ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારે આ વૃત્તિનો મનોજય કરવામાં પ્રયોગ કરવા જોઈએ.

ઉપવાસ તપમાં વિકલ્પનો સંપૂર્ણ ત્યાગ કરવા પર જોર હોય છે, જ્યારે ઊણોદરી તપમાં જાગેલા અથવા વધેલા વિકલ્પનો જય કરવા પર જોર આપવામાં આવે છે. બન્નેનું પોત-પોતાનું સ્વતંત્ર પ્રયોજન અને કાર્ય છે. પ્રથમ તો વિકલ્પના સંપૂર્ણ ત્યાગરૂપ ઉપવાસનો જ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ કારણ કે તે અપેક્ષાકૃત વધારે સુરક્ષિત છે. જો તે ન થઈ શકે તો વિકલ્પજયરૂપ ઊણોદરીનું અનુષ્ઠાન શ્રેયસ્કર છે. વર્તમાનકાળમાં હીન સહનનશક્તિને લીધે અને હીન સંકલ્પબળને કારણે સામાન્યરીતે વ્યક્તિને ઉપવાસ કરવો કઠણ લાગે છે. એવા સમયે તેના શ્રેષ્ઠ વિકલ્પરૂપ ઊણોદરી તપ કરવું હિતકારી છે કારણ કે તેમાં પૂર્ણ રૂપથી ભૂખ્યા પણ નથી રહેવું પડતું અને મનોજયના સંસ્કાર પડે છે. તેથી ઉત્સાહપૂર્વક ઊણોદરી તપ નિત્ય કરવું જોઈએ.

ઊણોદરી તપની વિધિ :- આદર્શ રૂપથી તો તેનું સ્વરૂપ એવું છે કે ભોજનમાં સામાન્યરૂપથી બત્રીસ

કર્મ વિશે વિચાર-૧ એક જન્મમાં એકસો જન્મોનાં કર્મ !

*** પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ***

મૃત્યુની કરુણતા સાથે પુનર્જન્મનું રહસ્ય કેવું જોડાઈ ગયું છે? વ્યક્તિ અવસાન પામે કે તરત જ એની સાથે લોકો એના પુનર્જન્મ વિશે વિચાર કરતા હોય છે ! દરેક ધર્મએ મૃત્યુની કરુણતા અને પુનર્જન્મના રહસ્ય પર પોતપોતાની રીતે વિચાર કર્યો છે અને એક અર્થમાં કહીએ તો ધર્મની આખી વિચારધારા મૃત્યુ અને પુનર્જન્મ સાથે જોડાઈ ગયેલી છે.

મૃત્યુની અનિવાર્યતા સહુએ જોઈ છે અને એટલે જ બૌદ્ધ ગ્રંથ ‘ધમ્મપદ (૧૨૮)માં કહ્યું છે કે, ‘અંતરિક્ષમાં, સાગરના પેટાળમાં કે પહાડની ગુફાઓમાં - આ જગતમાં એવું કોઈ સ્થાન નથી જે સ્થાન પર રહીને મનુષ્યને મૃત્યુ ઝડપી શકે નહીં’ અને એથીયે વધુ યહૂદી ધર્મના ‘ઓલ્ડ ટેસ્ટામેન્ટ’માં કહ્યું છે કે, ‘એવો કોઈ મનુષ્ય નથી કે જેનો પોતાના પ્રાણ પર એટલો કાબૂ હોય કે એ પ્રાણ નીકળતો હોય, ત્યારે એને રોકી લે. આમ, કોઈ વ્યક્તિ મૃત્યુ પર અધિકાર ધરાવતો નથી.’

આવા મૃત્યુને કેટકેટલી જુદી રીતે જોવામાં આવ્યું છે. એનું એક માર્મિક ઉદાહરણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીના નિર્વાણસમયની ઘટનામાં જોવા મળે છે. ૭૨ વર્ષની આયુ ધરાવતા ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ આપેલા નિર્વાણના સંકેતને કારણે સામાન્યજનો વ્યાકુળ બની ગયા હતા અને દેવરાજ ઈન્દ્રને પણ એમના અભાવની કલ્પના અકળાવનારી લાગી. આથી એમણે નિર્વાણની ઘડી લંબાવવા માટે પ્રભુ મહાવીરને કહ્યું, “આપના ગર્ભ, જન્મ, દીક્ષા અને કેવળજ્ઞાન હસ્તોતરા નક્ષત્રમાં થયા હતા. અત્યારે આપના નિર્વાણના નક્ષત્રમાં ભસ્મગ્રહ સંક્રાંત

થાય છે તો સર્વજ્ઞ અને સર્વશક્તિમાન એવા આપ નિર્વાણની ઘડી થોડી લંબાવી દો તો?”

દેવોના સ્વામી ઈન્દ્રની મનમાં એવી ઈચ્છા હતી કે એક વાર નિર્વાણઘડી આઘી જાય પછી જોયું જશે. અણીનો ચૂક્યો સો વર્ષ જીવે તેવુંય બને.

ભગવાન મહાવીરે કહ્યું, “ઈન્દ્રરાજ! મારા દેહ પ્રત્યેનો મોહ આજે તમને આવું બોલાવી રહ્યો છે. મારી નિકટ રહ્યા છતાં તમે એ ભૂલી ગયા કે આયુષ્ય કદી વધારી શકાતું નથી. એવું કદી થયું નથી અને કદી થશે નહીં.” આ રીતે એમણે દર્શાવ્યું કે નિર્વાણની એક ક્ષણ પણ પોતે વધારી શકશે નહીં.

આ સંદર્ભમાં એક માર્મિક વાત શીખ ધર્મના ‘ગુરુગ્રંથ સાહેબ’માં મળે છે. એમાં કહ્યું છે કે, ‘મારો’- ‘મારો’ કહીને લોકો અવસાન સમયે રોકકળ કરતા હોય છે, પરંતુ આ જીવ (આત્મા) મૃત્યુ પામનારો પદાર્થ નથી. આવા મૃત્યુ વિશે કેવી જુદી જુદી વાતો ગ્રંથોમાં કહેવામાં આવી છે. ક્યાંક મૃત્યુને નિશ્ચિત કહ્યું છે. વળી, જૈન ધર્મના ‘સૂત્રકૃતાંગ સૂત્ર’ નામના આગમમાં અધ્યાય-૭ ગાથા-૧૦ માં સ્પષ્ટરૂપે કહ્યું છે, “કેટલીક વ્યક્તિઓ ગર્ભાવસ્થામાં, કેટલીક શૈશવમાં તથા કેટલાંક પંચશીખ કુમાર અવસ્થામાં મૃત્યુ પામે છે. કેટલાય યુવાની, આઘેડાવસ્થા અને બુઢાપામાં ચાલ્યા જાય છે. આયુષ્ય સમાપ્ત થતાં પ્રત્યેક વ્યક્તિને મરવું પડે છે.” પણ એની સાથોસાથ આ ગ્રંથોએ એક વિશિષ્ટ વાત પણ કરી છે કે શસ્ત્રધારણ, વિષપાન, અગ્નિમાં કૂદવું, પાણીમાં ડૂબવું કે આચાર ભ્રષ્ટતાને કારણે જે લોકો પ્રાણત્યાગ કરે છે, તે એમના જન્મ અને મૃત્યુનાં ચક્રમાં વૃદ્ધિ કરે છે.

મકરંદ દવેએ કરેલી વાત અત્રે નોંધવા યોગ્ય છે.

તેઓના મતે, “રજોગુણ, તમોગુણ અને સત્ત્વગુણનાં કાર્યો એકબીજાની વિરુદ્ધના લાગે, પરંતુ આ ત્રણે ગુણો એકબીજાના પૂરક છે.” તેઓ સમજાવે છે, “રજોગુણને થંભાવી દેવો અને તમોગુણને ચાલતો કરવો તે એક જ ચિત્તમાં તીવ્રગતિમાં સ્થિરતા અને મંદગતિમાં વેગ પૂરવાનું કાર્ય કરે છે. સત્ત્વગુણનો જ્યારે રજોગુણના પાગલખાનામાં પ્રવેશ થાય છે, ત્યારે ઉન્મત્તવૃત્તિ શાંત પડવા માંડે છે અને તમોગુણના અંધારા ભંડકિયામાં તે પ્રવેશ કરે છે, ત્યારે મૂઢવૃત્તિઓમાં ચેતનાનો સંચાર થાય છે. આમ, સત્ત્વગુણ આ બંને ક્રિયાઓ સાથે એક સાથે કામ કરી શકે છે. આ સ્વસ્થતા અને સચેતના આપણી સ્મૃતિને જાગૃત કરે છે. આ સ્મૃતિ પણ એક સાથે બે કાર્ય કરે છે. આપણું જે યોગ્ય સમયે યોગ્ય કાર્ય તેની સ્મૃતિ તો તે જાગૃત કરે જ છે, ઉપરાંત આપણા મૂળ સ્વરૂપ (આત્મા)ની સ્મૃતિ સાથે તે અનુસંધાન કરાવી આપે છે. કર્મ દ્વારા કર્મમાંથી મુક્તિનું આ સૂર્યદ્વાર છે.”

જિજ્ઞાસુઓ ! આપણે નીકળ્યા હતા મૃત્યુ અને પુનર્જન્મનો ભેદ ખોલવા માટે, પણ હજી કર્મનાં પગથિયે અટકી ગયા, પણ હકીકત એ છે કે કર્મનો સીધો સંબંધ આ મૃત્યુ અને પુનર્જન્મ સાથે છે, જેનો વિશેષ વિચાર કરીશું.

શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ...

પાના નં. ૫ પરથી ચાલુ...

જે પ્રાણીઓ એવા પ્રશ્નના ઉત્તર પામવાથી આનંદ માને છે તેઓ મોહાધીન છે, અને તેઓ પરમાર્થનાં પાત્ર થવાં દુર્લભ છે એમ માન્યતા છે, તો તેવા પ્રસંગમાં આવવું પણ ગમતું નથી પણ પરમાર્થ હેતુએ પ્રવૃત્તિ કરવી પડશે તો કંઈ પ્રસંગે કરીશ. ઈચ્છા તો નથી થતી.

આપનો સમાગમ અધિક કરીને ઈચ્છું છું. ઉપાધિમાં એ એક સારી વિશ્રાંતિ છે. કુશળતા છે, ઈચ્છું છું.

શાસ્ત્રોનો સાર જીવનમાં

પાના નં. ૯ પરથી ચાલુ...

આવે તો! બધામાં ના જવાય. જીવનની ચર્ચા બદલાવી જોઈએ, માત્ર ચર્ચા કરીએ તો ઉપયોગી નથી.

“તિલક કરતાં ત્રેપન ગયા, જપમાળાના નાકા ગયા, કથા સૂણી સૂણી ફૂટ્યાં કાન, તોય ના આવ્યું બ્રહ્મજ્ઞાન.”

‘પ્રાયોરીટી’ બદલવી પડે. કૃપાળુદેવ કહે છે કે હું જાણું છું કે તેમ થવું કઠિન છે તો પણ અભ્યાસ તે સર્વનો ઉપાય છે. પત્રાંક - ૧૪૩ માં કહે છે કે “આટલા કાળ સુધી જે કર્યું તે બધાંથી નિવૃત્ત થાઓ, એ કરતાં હવે અટકો.” જ્ઞાનની આરાધનાનો માર્ગ બતાવ્યો છે. સત્સંગ અને લગ્ન બેમાંથી ક્યાં જવું? પૂજા અને પીકનીક બેમાંથી કોને અગત્યતા આપવી? ભગવાનનો માર્ગ સ્વ અધ્યાય છે. આત્માના લક્ષે, આત્માના કલ્યાણ માટે, આત્માના ભાવોની શુદ્ધિ માટે જે કરવું હોય તે કરવું. એકલું સ્વકલ્યાણ હોય નહીં અને એકલું પરકલ્યાણ કરવાનો ભાવ તે અજ્ઞાન છે. કારણકે હું બધાને સુધારી દઉં તે અજ્ઞાનભાવ છે. બધાંને ધર્મત્મા ના બનાવી શકાય. કરોડો મનુષ્યોમાંથી સાચા ધર્મત્મા બે-ચાર હોય છે. લોકોને સારું દેખાડવા માટે ધર્મ કરે છે. તેની પાછળનો અભિપ્રાય પોતાના બાળકોને સારા ઘરે પરણાવવાનો હોય છે! આનંદઘનજી કહે છે કે, “ધરમ ધરમ કરતો જગ સહુ ફિરે,

ધરમ ન જાણે હો મર્મ જિનેસર,
ધરમ જિનેસર ચરણ ગ્રહ્યા પછી,
કોઈ ના બાંધે હો કર્મ જિનેસર.”

શ્રી કુંદકુંદ સ્વામી કહે છે,
“ચારિત્ર છે તે ધર્મ છે, ને ધર્મ છે તે સામ્ય છે;
સામ્ય જીવનો મોહ ક્ષોભ વિહીન નિજ પરિણામ છે.”

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

કર્મરૂપી અંજન (મેલ)થી રહિત.)

ગુજરાતી ગદ્યાનુવાદ: ‘અહો, વિષયોથી અતૃપ્ત એવા ઈન્દ્ર, ઉપેન્દ્ર વિગેરે પણ સુખી નથી. આ જગતમાં જ્ઞાનથી તૃપ્ત અને નિરંજન (કર્મરૂપી મેલથી રહિત) એવા સાધુ જ સુખી છે.’

વિશેષાર્થ: અપાર વૈભવ અને વિષયભોગની વિપુલ સામગ્રી હોવા છતાં ઈન્દ્રો પણ વિષયોથી અતૃપ્ત જ રહે છે તેથી સુખી નથી. તે વૈભવ તો પુણ્યોદયથી પ્રાપ્ત છે, પરાધીન છે, ક્ષણિક છે, સંસારના હેતુરૂપ થાય છે. આત્મજ્ઞાનથી તૃપ્ત એવા સાધુ જ સુખી છે. પરભાવથી શૂન્ય, આર્કિયન ધર્મથી સમૃદ્ધ, આત્મસ્વરૂપના જ્ઞાનથી તૃપ્ત એવા જ્ઞાની, ભિક્ષુ, નિર્ગ્રંથ મુનિ જ આ ક્ષણભંગુર સંસારમાં સુખી છે.

અજ્ઞાની જીવો સુખ બહારમાં ન હોવા છતાં ભ્રાંતિથી બહાર જ શોધે છે. દેહાધ્યાસના કારણે પાંચ ઈન્દ્રિયોના વિષયો પાછળ આંધળી દોડ મૂકે છે અને દુઃખી થાય છે. સુખ તો અંતરમાં છે, અંતરની સમશ્રેણીમાં છે. તેને બહાર શોધવાથી આકુળતા, વ્યાકુળતા અને ઉપાધિને જ પ્રાપ્ત થાય છે. છયે દ્રવ્યો સ્વતંત્ર છે. એક દ્રવ્ય અન્ય દ્રવ્યનું કંઈ કરી શકે નહિ અને ભોગવી શકે પણ નહિ. તદુપરાંત, પુદ્ગલમાં તો સુખ ગુણ છે જ નહિ.

‘જીવ પુદ્ગલ બે ભિન્ન છે, એ જ તત્ત્વનો સાર; અન્ય કંઈ વ્યાખ્યાન જે તે તેનો વિસ્તાર.’

- ઈષ્ટોપદેશ

વિભાવથી મુકાવું અને સ્વભાવમાં રહેવું એ જ સર્વ આગમોનું સત્ત્વ છે. સ્વભાવમાં જ તૃપ્તિ, મગ્નતા, સ્થિરતા, નિર્લેપતા સમાય છે.

૧૦.૦ તૃપ્તિ અષ્ટકનો સારાંશ (નવનીત):

૧. પેટની તૃપ્તિ માટે જેમ આહાર, પાણી અને પાચન માટે તાંબુલની જરૂર પડે છે તેમ આત્માની તૃપ્તિ માટે જ્ઞાનામૃતરૂપી આહાર, ક્રિયારૂપી પાણી અને બોધ ગ્રહણ કરવારૂપ પાચન માટે સમતાની જરૂર પડે છે.

૨. ઈન્દ્રિયવિષયના ભોગથી થતી ક્ષણિક તૃપ્તિ કર્મકૃત છે, ઈન્દ્રિયની તારતમ્યતા, દેહની તારતમ્યતા, જીભ, પાચકરસ, હોજરીની શક્તિ,

પ્રકૃતિ, માનસિક સ્થિતિ વિગેરે પર આધારિત હોય છે. જ્ઞાનીને અવિનાશી સ્વભાવરૂપ તૃપ્તિ હોય છે.

૩. સ્વાદના પટ્ટરસથી જે તૃપ્તિ થાય છે તે તો ક્ષણિક, મર્યાદાવાળી છે, અને ક્રમે કરીને અતૃપ્તિ કરાવનાર છે. પણ શાંતરસરૂપી શમ-સમતાથી થતી તૃપ્તિ તો કાયમી છે, નિરાકુળ છે, સ્વભાવરૂપ છે. તે તો ઘાતીકર્મના ઉપશમ, કે ક્ષયોપશમથી જ થાય છે.

૪. ઈન્દ્રિયવિષયના પદાર્થોના ભોગઉપભોગથી થતી તૃપ્તિ તો મનથી માની લીધેલી ભ્રાંતિરૂપ સ્વપ્નરૂપી તૃપ્તિ છે. પણ આત્મગુણોના અનુભવથી જે તૃપ્તિ થાય છે તે ભ્રાંતિરહિત, અવિનાશી પરમતૃપ્તિ હોય છે.

૫. ભ્રાંતિરૂપ તૃપ્તિ પાંચ કારણોથી થાય છે; પરપદાર્થમાં મારાપણાની કલ્પનાથી, પુણ્યઆધીન, ઔદયિકભાવથી, સંયોગી અવસ્થામાં પોતાપણું કરવાથી, અને આઠ કર્મના બંધના પ્રધાનકારણરૂપ વિભાવ કરાવનાર છે.

૬. પુદ્ગલરૂપ આહારથી પુદ્ગલરૂપ દેહ તૃપ્તિ પામે છે પણ આત્મા તો આત્માના ગુણોના અનુભવથી તૃપ્તિ પામે છે. પુદ્ગલની તૃપ્તિને પોતાની તૃપ્તિ માનવી એ તો પરમાં સુખબુદ્ધિરૂપ મિથ્યાત્વ છે.

૭. માત્ર દેહજન્ય શુભક્રિયાથી પણ તૃપ્તિ ન થાય. આત્મલક્ષણપૂર્વકની શુભક્રિયાથી પરંપરાએ તૃપ્તિ થાય છે.

૮. મૂઢ જીવ પાંચ ઈન્દ્રિયોના વિષયના ભોગથી અને પુણ્યોદય પ્રાપ્ત ભૌતિક સુખસામગ્રીથી જ તૃપ્તિ મનાવે છે; જે કર્મબંધ, સંસારનું કારણ, અધોગતિ, અને આર્ત-રૌદ્રધ્યાન સ્વરૂપ છે. એનાથી અત્યંત ભિન્ન અનુભૂતિસ્વરૂપ અતીન્દ્રિય આનંદરૂપ તૃપ્તિને અજ્ઞાની જાણતા પણ નથી.

૯. ભાવિ નૈગમનયથી વિષયની તૃપ્તિ તો વિષના ઓડકાર છે અને આત્મતૃપ્તિ અમૃતના ઓડકાર છે.

૧૦. વિપુલ પ્રમાણમાં ભૌતિક સામગ્રી હોવા છતાં ઈન્દ્ર વિગેરે સુખી નથી અને નિર્ગ્રંથ મુનિ પાસે બાહ્ય સાધનસામગ્રી ન હોવા છતાં સ્વભાવપ્રાપ્તિથી સુખી છે. (ક્રમશઃ)

ધ્યાન-આત્મલીનતા

બા. ડા. બિન્દુદીદી (રાજકોટ)

ભગવાન મહાવીરના નિર્વાણ પશ્ચાત્ અંતિમ શ્રુતકેવળી આચાર્ય ભદ્રબાહુસ્વામી થયા. તેમના શિષ્ય આચાર્ય કુંદકુંદસ્વામીએ મનુષ્ય જીવનના ઉદ્ધારની સામગ્રી સંક્ષેપમાં આપણી સમક્ષ પ્રસ્તુત કરી છે. માનવજીવન એટલું નાનકડું, ટૂંકું છે કે દરેક મનુષ્ય પોતાની કલ્પના, વિચારો કે સ્વપ્નોને અનુરૂપ કાર્ય નથી કરી શકતો. જીવન ટૂંકું હોવાની સાથે સાથે ક્ષણભંગુર પણ છે. પરપોટા સમાન છે. તેને સમજવાનો, માણવાનો વિચાર કરીએ ત્યાં તો તે ફૂટી જાય છે. આ અલ્પ જિંદગીની અને અલ્પ સમયમાં આત્મકલ્યાણ માટે કોઈ સીધા સરળ અને સહજ માર્ગની ખોજ પરમ આવશ્યક છે. આચાર્ય કુંદકુંદના સાહિત્ય થકી શીઘ્રાતીશીઘ્ર સ્વ-પ્રયોજનની પ્રાપ્તિ સંભવ છે.

પ્રયોજનભૂત તત્ત્વને સમજવા માટે લાંબા સમયની આવશ્યકતા નથી. આ સંસારમાં શું શું છે, તે શેનાથી ભરેલો છે એ વિશે જો અધ્યયનનો પ્રારંભ કરવામાં આવે તો આ નાનકડું જીવન એમ જ સમાપ્ત થઈ જશે. અથાગ સંસાર-સમુદ્રનો પાર નથી. તેમાંથી પ્રયોજનભૂત તત્ત્વને અપનાવવાથી મનુષ્ય તેના લક્ષ્યને પ્રાપ્ત કરી શકશે. સાધક માટે પ્રયોજનભૂત કેવળ આત્મતત્ત્વ છે. આપણા અનાદિકાલીન સંસ્કાર પોતાના અત્યંત સંઘર્ષમય જીવનને એટલી હદે હચમચાવી દે છે કે સ્વ-આત્મતત્ત્વથી ચ્યૂત થઈ જવાની પૂરી સંભાવના રહે છે. આવી પરિસ્થિતિમાં દૃઢતા સાથે પથ પર આરૂઢ થવા માટે આચાર્યોએ કૃપા કરી આપણા માટે માર્ગ પ્રશસ્ત કર્યો છે.

જે સંસારથી બચવા યાહે છે તેને માટે સંવેગ અને નિર્વેગ, આ બે ભાવ અપેક્ષિત છે. ઉપદેશ ચાર પ્રકારના હોય છે-પહેલો પ્રકાર સંવેગને પ્રાપ્ત કરાવનાર, બીજો નિર્વેગને પ્રાપ્ત કરાવનાર, ત્રીજો અને ચોથા પ્રકાર આક્ષેપણી અને વિક્ષેપણી છે. જે પાત્રોની યોગ્યતા જાણી તેને આપવામાં આવે છે.

મોક્ષમાર્ગ પર આરૂઢ કરાવવા, થવા માટે સર્વપ્રથમ સાધક માટે સંવેગ અને નિર્વેગનો ઉપદેશ જ કાર્યકારી છે એવો આચાર્ય ભગવંતોનો આદેશ છે.

દાકતર પાસે ચિકિત્સા માટે કોઈ સ્વસ્થ વ્યક્તિ નહીં, રોગી જ જાય છે અને દાકતર તેને જોઈ, તપાસી ઔષધ, પથ્ય ઇત્યાદિ આપે છે અને સલાહ આપે છે કે નિયમિત દવા લેવાથી સ્વાસ્થ્ય ઝડપથી સારું થશે. તેને અપાતી દવાનું શું લક્ષણ છે, દવાના ગુણધર્મો શું છે, દવાના ઘટકો ક્યા છે કે કેવી રીતે અને કઈ ફેક્ટરીમાં તેને તૈયાર કરવામાં આવે છે. આવા કોઈપણ મુદ્દાઓની રોગીની સારવાર સમયે તેની સાથે ચર્ચા કરવાની આવશ્યકતા નથી હોતી. એ જ રીતે સંસારી પ્રાણી, સાધક સમક્ષ પ્રથમ વિશ્વ વ્યવસ્થાનું પૃથ્થકરણ કે વિભિન્ન મતમતાંતરોનું વર્ણન આવશ્યક નથી. પ્રયોજનભૂત તત્ત્વ તો એ છે કે શું પ્રાપ્ત કરવું છે અને શું છોડવું છે તેનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય. અજ્ઞાનવશ એવું ન થવું જોઈએ કે હેય ગ્રહણ થાય અને ઉપાદેયનું વિમોચન થઈ જાય. તેથી સર્વપ્રથમ સંવેગ અને નિર્વેગના ઉપદેશ દ્વારા ઉપાદેય અને હેયનું શિક્ષણ, બોધ આવશ્યક છે. આત્મજ્ઞાનમાં બાધક તત્ત્વોનું ચિંતન કરતા સમજાય છે કે 'મોહ', 'કષાયભાવ' જ જ્ઞાનપ્રાપ્તિમાં બાધક છે. મોહને કારણે જ્ઞાન મિથ્યા બને છે. આ બાધક તત્ત્વથી જ્ઞાનને પૃથક્ કરવાનો પ્રયાસ જ એક માત્ર પુરુષાર્થ છે, જે સંવેગ અને નિર્વેગના ગહન અભ્યાસ પર આધારિત છે.

ઘણા એમ કહે છે કે અમારે ધ્યાન કરવું છે, પરંતુ ગમે તેટલી મહેનત કરવા છતાં ધ્યાન લાગતું જ નથી. ભાઈ ! એવું નથી. સંસારીનું ધ્યાન ક્યાંક ને ક્યાંક તો લાગેલું જ હોય છે. યોગી ક્યારેક આત્મધ્યાનથી વિચલિત થઈ શકે, પરંતુ સંસારી પ્રાણી સંસારના ધ્યાનથી કદી વિચલિત નથી થતો, કેમ કે તેને સાંસારિક ધ્યાનનો અતિ અભ્યાસ હોય

ગર્ભપાત કરાવવા તૈયાર થયેલ માતાઓ હવે તો બાળકના ગર્ભમાંની દરેક સમયના વિકાસના ચોક્કસ ફોટાઓ પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે એક પંચેન્દ્રિયનો ઘાત કરતાં પહેલા હજારવાર વિચાર કરજો. સ્ત્રી તો મમતામયી, કરુણામયી છે તે કૂરતાની હદ વટાવી શકે ખરી ? હા ! વર્તમાને આ થઈ રહ્યું છે.

આવો, આજે જ નહિ, અત્યારે જ સંકલ્પ કરીએ. એક માતા, દાદી, નાની, ભાભી, બેન કે ડોક્ટરના સ્વરૂપમાં હું ક્યારેય પણ પંચેન્દ્રિયની ઘાત કરવામાં સહભાગી નહિ બનું. ક્યાંય આવું થતું જોવા મળશે તો તેને રોકવાનો પ્રયત્ન કરીશ પરંતુ તેની અનુમોદના ક્યારેય નહિ કરું. “જીવો અને જીવવા દો” એ મારા વીરના સિદ્ધાંતને મારા પ્રાણના ભોગે પણ અમલમાં લાવીશ. આવો, આજથી જ આ અભયદાનના કાર્યમાં જોડાઈ, જીવદયાના કાર્યમાં મથી પડીએ. ■ ■ ■

શક્તિ: તપ ભાવના

પાના નં. ૧૯ પરથી ચાલુ...

તથા તેને તપનો સુઅવસર માનીને પોતાના જ્ઞાન-ધ્યાનમાં લાગી વિશિષ્ટ કર્મનિર્જરા કરે છે. ક્યારેક તો ઘણાં દિવસો સુધી અભિગ્રહ ન પૂરો થવાથી દુર્ઘ્ન તપ કરી મુનીશ્વર કર્મોનો ક્ષય કરે છે. જેમકે મહાવીર સ્વામીને પાંચ માસ અને પચ્ચીસ દિવસ સુધી અભિગ્રહ પૂરો થયો ન હતો. વાસ્તવમાં આ તપ ઈચ્છાઓનો નિરોધ કરવાની એક અનોખી અને દુર્ઘ્ન રીત છે, જેને મહામુનીશ્વર વીતરાગી સંત જ કરી શકે. આના માટે અસાધારણ સંકલ્પબળ જોઈએ.

જો કે આ તપ શ્રાવકોને યોગ્ય નથી તો પણ, ઘરમાં રહેનાર શ્રાવક પણ તેનો પોતાની ભૂમિકા અનુસાર અલગ રીતથી અભ્યાસ કરી પોતાની ઈચ્છાઓ ઉપર નિયંત્રણ કરવાનો અભ્યાસ કરી શકે છે. જેમકે, આજે ઘરમાં અમુક વસ્તુ બનાવી હશે તો જ ભોજન કરીશ અથવા ભોજનમાં અમુક બે કે ત્રણ વસ્તુઓ જ લઈશ, ઈત્યાદિ. આ અનુષ્ઠાનનો પ્રયોગ આપણે અન્ય ભોગોપભોગના કાર્યોમાં પણ કરી શકીએ. જેમકે, હું તે જ વ્યવસાય કરીશ જેમાં છળ-કપટ અને લૂંટ-માર કે અતિહિંસા ન હોય અથવા હું તે જ ભોગ કરીશ કે

જે નીતિપૂર્વક સહજ પુણ્યોદયથી પ્રાપ્ત થાય અથવા હું તે જ ભોજન કરીશ (ભલે હું ક્યાંય પણ હોય) જે શુદ્ધ દ્રવ્ય અને યોગ્ય અહિંસક પદ્ધતિથી બનાવેલ હોય. એવું ન મળે તો ભૂખ્યો રહીશ અથવા તે જ ભોગોપભોગની સામગ્રી (ઔષધિ, સાબુ, કપડાં આદિ) નો ઉપયોગ કરીશ જે અહિંસક પદ્ધતિથી બનાવેલ હોય, નહિ તો તેના વિના જ કામ ચલાવીશ અથવા હું મારી પત્ની કે પતિની સાથે પણ ત્યારે જ ભોગાદિ કરીશ જ્યારે તેની સહજ સમ્મતિ હોય ઈત્યાદિ અનેક પ્રકારે આપણે ભિન્ન-ભિન્ન રીતે ગૃહસ્થ જીવનમાં પણ આ વૃત્તિપરિસંખ્યાન તપનો અભ્યાસ કરી શકીએ.

વૃત્તિપરિસંખ્યાન તપના લાભ :-

(૧) ઈચ્છાનિરોધ થવાથી વૃત્તિક્ષયરૂપ કર્મનિર્જરા થાય છે. આ તેનો પરમ લાભ છે.

(૨) સશરત ઈચ્છા પૂરી કરવાથી વસ્તુઓનો ભોગ કરવા છતાં પણ પરિણામ અત્યંત મંદ ભોગરૂપ હોવાથી કર્મબંધ નહિવત્, અતિ અલ્પ અને અત્યંત ઓછી સ્થિતિ તથા અનુભાગનો થાય છે.

(૩) અનૈતિકરૂપથી કોઈપણ પ્રકારની ઈચ્છાપૂર્તિના સંસ્કારનો નાશ થવા લાગે છે.

(૪) આનાથી પાપ-પુણ્ય તત્ત્વ ઉપર શ્રદ્ધાન દઢ થાય છે અર્થાત્ ક્યારેક તો ઘણો કઠોર અભિગ્રહ કરે છતાં પણ વિધિ મળી જાય છે, જેથી પુણ્યતત્ત્વ ઉપર શ્રદ્ધાન દઢ થાય છે. ક્યારેક પ્રચલિત સહેલો અભિગ્રહ કરવાં છતાં પણ સહેલાઈથી વિધિ મળતી નથી, જેથી પાપતત્ત્વ ઉપર શ્રદ્ધાન વધે છે. આ તપથી પાપ-પુણ્ય તત્ત્વોની પરીક્ષાનો અવસર પણ મળે છે અને તેની ચિત્ર-વિચિત્રતાનું જ્ઞાન થતાં સાધક સહજ જ પાપ-પુણ્યથી રહિત, નિત્ય-નૂતન, સહજસાધ્ય, સહજપ્રાપ્ત, સર્વદા પ્રાપ્ત પોતાના નિજ-નિરંજન કારણસમયસારરૂપ પરમાત્મતત્ત્વ તરફ અભિમુખ થાય છે, જે પરમાનંદનું કારણ છે અને સ્વયં પરમાનંદસ્વરૂપ છે.

આશય એ છે કે આ પ્રકારે અનેક કલ્યાણકારી ગુણોને જાણીને યથાસંભવ પોતાની ભૂમિકાનુસાર પૂરી શક્તિ લગાવીને આ તપનું અનુષ્ઠાન કરવું, જેનું ફળ અનુપમ છે. આવી ચિત્તવૃત્તિઓને જેણે પોતાની દાસી બનાવી રાખી છે, એવા વિચિત્ર મહાત્માઓની દેશના છે.

સમાજ-સંસ્થા દર્શન

સંસ્થામાં ત્રિદિવસીય ‘સમકિત પર્વ શિબિર’ સાનંદ સંપન્ન

આપણી સંસ્થામાં પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના સમકિત પ્રાપ્ત દિન નિમિત્તે તા. ૧૩-૨-૨૦૨૬ થી તા. ૧૫-૨-૨૦૨૬ દરમિયાન ‘સમકિત પર્વ શિબિર’ નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. શિબિરનું સુંદર અને સફળ સંચાલન સંસ્થાના ટ્રસ્ટી મહોદય આદ. શ્રી શરદભાઈ ડેલીવાળાએ કર્યું હતું. મહાનુભાવોના વરદ હસ્તે દીપ-પ્રાગટ્યથી શિબિરનો મંગલ પ્રારંભ થયો. શિબિર નિમિત્તે સંસ્થાના પ્રકાશનો પર ૫૦% ડિસ્કાઉન્ટ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું.

સ્વાધ્યાય : અનેકવિધ શૈક્ષણિક, ધાર્મિક અને આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રે અગ્રેસર, અનેક પુસ્તકોના લેખક તેમજ વિવિધ સંસ્થાઓ દ્વારા સન્માનિત વિદ્વદ્ધ આદ. ડૉ. વીરસાગરજીએ ‘સમ્યગ્દર્શન’ વિષય પર ‘શ્રી સમયસાર’ ગ્રંથના આધારે સ્વાધ્યાય આપતા જણાવ્યું કે બધા પર્વનો રાજા સમકિત પર્વ છે. આ વિશ્વમાં ‘સમયસાર’ થી ઉત્કૃષ્ટ વસ્તુ નથી. સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ વિનાનો મનુષ્યભવ નિરર્થક છે. મોક્ષમહેલની પ્રથમ સીડી સમ્યગ્દર્શન છે. ધર્મધ્યાનની શરૂઆત સમ્યગ્દર્શનથી થાય છે. જન્મ-મરણથી મુક્ત કરાવી, સિદ્ધગતિમાં લઈ જવાનું સામર્થ્ય સમ્યગ્દર્શનમાં છે. આપણે મિથ્યાત્વ પર પ્રહાર કરવાનો છે. જીવ પુણ્યની ક્રિયા કરવા છતાં પણ મિથ્યાત્વનું પોષણ કરતો રહે છે ! કર્તાબુદ્ધિ, અહંબુદ્ધિ, મમત્વબુદ્ધિ એ મિથ્યાત્વનું મૂળ છે. ‘હું તો સદાકાળ જ્ઞાતા-દૃષ્ટા છું, હું કોઈનો કર્તા-ભોક્તા નથી.’ ‘સમયસાર’ મારી (આત્માની) આત્મકથા છે. મારા સુખ-શાંતિ મારામાં છે, તે માટે દુનિયાના પદાર્થોની આવશ્યકતા નથી. પરદ્રવ્યો મારું હિત-અહિત કરી શકે તેવી મિથ્યાત્વીની માન્યતા હોય છે. સમ્યગ્દર્શન એ શ્રદ્ધાને યથાર્થ કરવાનો પુરુષાર્થ છે. પોતાના ત્રિકાળી ધ્રુવ કારણ પરમાત્માને લક્ષમાં લેવાના છે. એવું કાર્ય કરો કે ભવનો અભાવ થઈ જાય. સર્વ વિકલ્પો છોડી સ્વયંમાં સમાઈ જાઓ. તમારું પાત્ર અહં/મમત્વરૂપી ક્યારાથી ભરેલું છે, તો ઉપદેશ ક્યાંથી ગ્રહણ થઈ શકે ? કોઈ પરદ્રવ્ય મને સુખ-દુઃખ આપી શકતા નથી. થવા યોગ્ય થાય છે. સમ્યક્દૃષ્ટિને જ્ઞાન-વૈરાગ્યની શક્તિ હોય છે. આપણે આપણું જ મહત્ત્વ ન જાણ્યું તે અનાદિકાળની ભૂલ છે. મારાથી (આત્માથી) અધિક મૂલ્યવાન પદાર્થ જગતમાં નથી. એક પદાર્થ અન્ય પદાર્થ સાથે સર્વથા ભળી જતો નથી. પરના ગીતો ગાય તે ભવાભિનંદી. એકત્વવિભક્ત એટલે ‘અપને સે તૂટા નહિ, પરસે જુડા નહિ’. સંયોગદૃષ્ટિથી નહિ, સ્વભાવદૃષ્ટિથી જોવાનો પ્રયત્ન કરો. પરમાર્થથી પરદ્રવ્ય અને આત્માનો કોઈ સંબંધ નથી. સમયસાર એટલે પોતાનો શુદ્ધાત્મા. સ્વયંને જાણવો, માનવો અને સ્વયંમાં લીન થવું તે પરમાર્થધર્મ છે. પરદ્રવ્યને પોતાની ઈચ્છાનુસાર પરિણમન કરવાની ભાવના તે આતંકવાદ છે. આત્માથી ચ્યૂત થવું તે અપરાધ. કર્તૃત્વનો બોજો લઈને જીવ ફરે છે. સમ્યક્ત્વ એ મોક્ષનું મૂળ છે, મિથ્યાત્વ ભવતરુનું મૂળ છે. સંયોગદૃષ્ટિને પરમાર્થદૃષ્ટિ માનવી તે મિથ્યાત્વ. આત્મા ત્રિકાળ જ્ઞાતા છે. પ્રતિપળ જ્ઞાતા-દૃષ્ટા રહેવાનો પ્રયત્ન કરવો તે સાધના છે. જૈનધર્મ નિવૃત્તિપ્રધાન છે.

શંકા સમાધાન/પ્રશ્નોત્તરી કાર્યક્રમ અંતર્ગત મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોની જિજ્ઞાસાનું આદ. ડૉ. વીરસાગરજીએ સર્વાંગ સુંદર સમાધાન કર્યું હતું.

બા.બ્ર.પૂ. સુરેશજીએ વચનામૃત પત્રાંક-૭૫૧ ના આધારે સ્વાધ્યાય આપતા જણાવ્યું કે આપણને જે પ્રાપ્ત કરવું છે તે પ્રાપ્ત કરવા, જેઓએ પ્રાપ્ત કર્યું છે તેઓને શરણમાં જવું પડે. શ્રી આત્મસિદ્ધિ ‘કાલજયી’

નિવાસસ્થાને યોજાયેલ સત્સંગ સમારોહમાં પૂ. નિર્મલદાસજી, પૂ. બહેનશ્રી તથા પૂ. સુરેશજીએ સૌને સત્સંગનો લાભ આપ્યો હતો. સંસ્થાના ટ્રસ્ટી આદ. શ્રી બિપીનભાઈ મણિયારે 'ડાયરા' નો લાભ આપી સૌને પ્રસન્ન કરી દીધા હતા.

તા. ૧૭-૨-૨૦૨૬ ના સવારે શ્રી દીપ્તિબેન જૈનના નિવાસસ્થાને ચીતરીમાં સૌએ અલ્પાહાર લીધો હતો. બપોરે શ્રી ગોપાલભાઈના વેવાઈ શ્રી ગણેશભાઈના નિવાસસ્થાને પૂ. સુરેશજીના પ્રાસંગિક ઉદ્બોધન બાદ સૌએ ભોજન લીધું હતું. શ્રી બિપીનભાઈ મણિયારે ભાવવાહી પદ લીધું, જે સૌની આંખોને અશ્રુથી છલકાવી ગયું. કોબા સંઘે વૈજ્ઞાનિક આચાર્ય પૂ. કનકનંદિજી મહારાજના દર્શન અને સત્સંગનો લાભ લીધો હતો. ભોજન બાદ શ્રી પ્રિયંકાબેન/અભયભાઈના નિવાસસ્થાન કુવા ગામમાં ભક્તિનો કાર્યક્રમ યોજાયો. પૂ. બહેનશ્રી, પૂ. સુરેશજી તથા સમગ્ર ટ્રસ્ટીગણે ચિ. સુદર્શનભાઈ તથા ચિ. પ્રજ્ઞાબેનને શુભાશિષ આપ્યા. ત્યારબાદ સૌ કોબા સકુશળ પહોંચી ગયા. અત્રે ઉલ્લેખનીય છે કે લગ્ન જેવા પ્રસંગ દરમિયાન સત્સંગ સમારોહનું આયોજન કરવામાં આવે તો ઘણા લોકો તેનાથી લાભાન્વિત થાય.

સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનારા દાનવીર મહાનુભાવો

સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનારા નીચેના દાનવીર મહાનુભાવોને સંસ્થા સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે :-

ફેબ્રુઆરી -૨૦૨૬ દાતાશ્રીઓની યાદી				
ક્રમ	નામ	સ્થળ	રકમ	દાન
૧	શ્રી ભરતકુમાર છોટાલાલ શાહ	અમદાવાદ	૫૧૦૦૦	ગુરુકુળ, જીવદયા, મેડિકલ
૨	શ્રી ચંદ્રવદન ડી.લશ્કરી ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ	અમદાવાદ	૪૫૦૦૦	ગુરુકુળ
૩	શ્રી ઝીબા સુલતાન ભેરીયાની હસ્તે : શ્રી અશોકભાઈ શાહ, મુંબઈ	CANADA	૧૮૦૦૦	ગુરુકુળ
૪	શ્રી હેમંત શાહ ફેમિલી ફાઉન્ડેશન ઈન્ક	USA	૧૦૮૨૮૨૦	જીવદયા, મેડિકલ, જ્ઞાનદાન, સાધુ-ત્યાગી વૈયાવચ્ચ
૫	શ્રી સંજયભાઈ એમ. બાવીશી	કોલકાતા	૨૫૦૦૦૦	અતિથિભવન
૬	શ્રી દિવ્યેશભાઈ આર. બાટવીયા	બેંગ્લોર	૧૧૦૦૦	જીવદયા
૭	શ્રી દીનાબેન નીતિનભાઈ પારેખ	મુંબઈ	૧૧૧૧૧૧	અતિથિભવન
૮	શ્રી અરવિંદભાઈ પી. કારાણી	મુંબઈ	૧૦૦૦૦	જ્ઞાનદાન
૯	શ્રી તરલાદેવી દિનેશચંદ્ર બાવીશી	કોબા	૧૧૦૪૩૬	કુલસ્કેપ ચોપડા સહાય
૧૦	શ્રી રંજનબેન અશ્વિનભાઈ શાહ	USA	૧૦૦૦૦૦	અતિથિભવન
૧૧	શ્રી હસમુખભાઈ કામદાર	દુબઈ	૨૦૦૦૦	ગુરુકુળ
૧૨	શ્રી મંજુલાબેન જયકાંતભાઈ સોમાણી હસ્તે : શ્રી બીનાબેન	અમદાવાદ	૫૦૦૦૦	મેડિકલ
૧૩	શ્રી પ્રકાશભાઈ હેમેન્દ્રભાઈ શાહ	અમદાવાદ	૧૦૧૦૦૦	સાધારણ
૧૪	શ્રી મહેન્દ્રભાઈ શરતચંદ્ર મહેતા	પૂના	૧૦૦૦૦૦	અતિથિભવન
૧૫	શ્રી અમીષભાઈ જશવંતલાલ ખંધાર	અમદાવાદ	૨૧૦૦૦	દિવ્યધ્વનિ સહયોગ
૧૬	શ્રી પ્રાણલાલભાઈ શાહ હસ્તે : શ્રી ગૌતમભાઈ શાહ	અમદાવાદ	૨૧૦૦૦	ભોજનાલય (સ્વામીવાત્સલ્ય)

સમાધિમરણના આશીર્વાદ આપ્યા હતા. પ્રાતઃ સમયનું ધ્યાન, આજ્ઞાભક્તિ, સ્વાધ્યાય વગેરે પંચ આજ્ઞાના પાલનથી સદ્ગુરુની આજ્ઞા સેવીને તેઓશ્રીએ પોતાના જીવનને દિવ્ય બનાવ્યું હતું. પવિત્ર જીવન જીવનાર ડૉ. ધીરુભાઈએ ધૈર્યવાન રહીને ધીરજલાલ નામને સાર્થક કર્યું હતું. તેઓના પરિવારજનોએ તેમની ઈચ્છા પ્રમાણે ચક્ષુદાન કર્યું હતું. સ્વર્ગસ્થના આત્માને પ્રભુ શાશ્વત શાંતિ, શાતા અને સદ્ગતિ અર્પે તેમજ તેઓ શીઘ્રતાથી સત્ આરાધના દ્વારા સત્સ્વરૂપમાં લીન બની શાશ્વત પરમપદને પ્રાપ્ત કરે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હૃદયપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

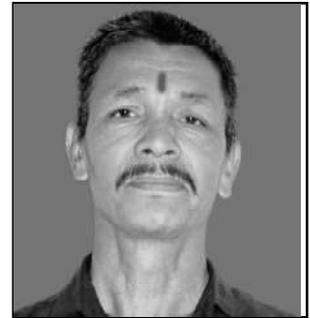
[૨] ભિલોડા (હાલ-બાયડ) :- આદ. શ્રી પ્રકાશભાઈ ડી. શાહના માતૃશ્રી શાંતાબેન ડાહ્યાલાલ શાહનું તા. ૧૬-૨-૨૦૨૬ ના રોજ ૮૫ વર્ષની વયે દેહાવસાન થયું છે. તેઓના અચાનક દેહવિલયના સમાચારથી સૌને દુઃખની લાગણી થઈ છે. તેઓની ધાર્મિક વૃત્તિ, અડગ ભક્તિ અને સકારાત્મકતા સૌના માટે પ્રેરણારૂપ છે. તેઓના મુખારવિંદ પર રહેલું વહાલભર્યું સ્મિત, સૌ માટે સ્નેહ, ઉષ્માસભર આવકાર તેઓના પરિવાર અને સમાજ માટે અમૂલ્ય સંપત્તિ સમાન હતા. પૂજ્યશ્રી ડાહ્યાકાકાના દેહવિલયના બે મહિના બાદ તેઓના સ્વર્ગવાસથી તેઓના કુટુંબીજનો પર ભારે દુઃખ આવી પડ્યું છે. તેઓની ધર્મ પ્રત્યેની આસ્થા ખરે જ સરાહનીય છે. તેઓએ પોતાની જીવનરૂપી લત્તાને સુસંસ્કારરૂપી જળના સિંચન દ્વારા સદા નવપલ્લવિત રાખી હતી. તેઓની પ્રભુભક્તિ અને વાત્સલ્યભાવ - આ બન્ને ગુણો આપણા સૌ માટે ખૂબ પ્રેરણાદાયક છે. પરમકૃપાળુ પરમાત્મા તેઓના પવિત્ર આત્માને શાંતિ, શાતા અને સદ્ગતિ અર્પે તેમજ આગામી બે-ચાર ભવમાં તેઓ પરમપદને પ્રાપ્ત કરે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હૃદયપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

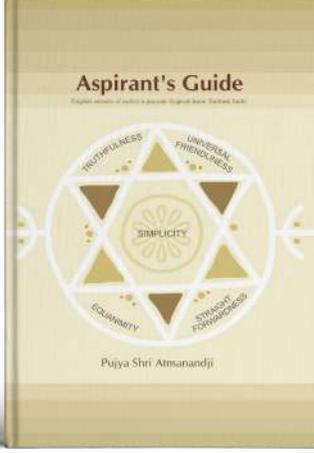
[૩] અગાસ :- શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, અગાસના ઉત્તમ સાધક આદ. શ્રી પારસભાઈના ધર્મપત્ની પૂ. શ્રીમતી ભાવનાબેન પારસભાઈ જૈનનું તા. ૨૬-૨-૨૦૨૬ ના સવારે ૨.૪૦ કલાકે અગાસ આશ્રમમાં સમાધિપૂર્વક દેહાવસાન થયું છે. શ્રીમતી ભાવનાબેન અધ્યાત્મપ્રેમી, ઉત્તમ સાધક અને સત્દેવ-ગુરુ-ધર્મના ઉપાસક હતા. અત્રે એ નોંધ લેવી ઘટે કે કોબા આશ્રમના સ્વાધ્યાયહોલના મુખ્ય ચિત્રપટો માટે ઈ.સ. ૧૯૯૦ અને ઈ.સ. ૨૦૨૪ માં આદ. શ્રી પારસભાઈના માર્ગદર્શન અને સહયોગ સંપ્રાપ્ત થયા હતા. સ્વર્ગસ્થના આત્માને પ્રભુ શાશ્વત શાંતિ, શાતા અને સદ્ગતિ અર્પે તેમજ આગામી બે-ચાર ભવોમાં તેઓ પરમપદને પ્રાપ્ત કરે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હૃદયપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

[૪] મેમદપુર (તા. વડનગર) :- શ્રી શંકરભાઈ કુબેરભાઈ પરમારનો તા. ૨૭-૧-૨૦૨૬ ના મંગળવારના રોજ લાંબી બીમારી બાદ દેહવિલય થયો છે. તેઓ ઈ.સ. ૧૯૯૯ થી પૂ. લાલજીબાપા તથા પૂ. શ્રી આત્માનંદજીના સત્સંગનો લાભ લેતા હતા. તેઓ આપણી સંસ્થા સાથે જોડાયેલા હતા અને અવારનવાર સંસ્થામાં પધારીને સત્સંગનો લાભ લેતા હતા. તેઓને પૂ.શ્રી આત્માનંદજી પ્રત્યે અત્યંત અહોભાવ હતો. સત્સંગ સાંભળતા તેઓનો દેહવિલય થયો છે. સ્વર્ગસ્થના આત્માને પ્રભુ શાશ્વત શાંતિ, શાતા અને સદ્ગતિ અર્પે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હૃદયપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

અમે રજૂ કરીએ છીએ Aspirant's Guide પુસ્તકની સ્પેશિયલ Enhanced PDF અને E-book આવૃત્તિ!

પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી રચિત સાધકોપયોગી ગ્રંથ 'સાધક સાથી'ના અંગ્રેજી અનુવાદનું પુસ્તક 'Aspirant's Guide' હવે તમારી આંગળીના ટેરવે ઉપલબ્ધ છે.

શા માટે આ ડિજિટલ એડિશન ખાસ છે?

ગમે ત્યારે, ગમે ત્યાં વાંચો:

હવે ગ્રંથ સાથે રાખવાની જરૂર નથી. તમારા મોબાઇલ, ટેબ્લેટ કે લેપટોપમાં આખું પુસ્તક હંમેશાં તમારી સાથે.

એન્હાન્સ ફીચર્સ:

ટેક્સ્ટ સર્ચ, ક્લિક નેવિગેશન અને ઇન્ટરેક્ટિવ ઇન્ડેક્સ સાથે જે તે ટોપિક પર સેકન્ડોમાં પહોંચો.

હાઇલાઇટ અને નોટ્સ:

તમારી જરૂરિયાત મુજબ મહત્વના મુદ્દાઓને હાઇલાઇટ કરો અને ડિજિટલ નોટ્સ બનાવો.

■ eBook FAQs

* eBook શું છે?

eBook એટલે પુસ્તકનું ડિજિટલ સ્વરૂપ—જે તમે તમારા ફોન, ટેબ્લેટ અથવા કમ્પ્યુટર પર સરળતાથી વાંચી શકો. તે બે ફોર્મેટમાં મળે છે: PDF (Enhanced) અને EPUB.

* eBook વાંચવા માટે ઇન્ટરનેટની જરૂર પડે?

ના. એક વાર eBook ડાઉનલોડ થઈ જાય પછી તમે તેને કોઈપણ સમયે, ઇન્ટરનેટ વગર વાંચી શકો.

* મારા મોબાઇલ અથવા કમ્પ્યુટરમાં eBook કેવી રીતે ખોલવું?

Android and Windows ઉપકરણો
 • PDF (Enhanced): Acrobat Reader
 • EPUB: Aquile Reader
 Apple ઉપકરણો (iPhone, iPad, Mac)
 • PDF (Enhanced): Acrobat Reader
 • EPUB: Books એપ
 • E-Reader - Kindle, Kobo etc.

* PDF અને EPUB ફોર્મેટમાં શું ફરક છે?

નાના સ્ક્રીન પર વાંચવાની સુવિધા
 • EPUB: લખાણ સ્ક્રીન પ્રમાણે આપમેળે ગોઠવાઈ જાય—વાંચવું ખૂબ આરામદાયક.

• PDF: લેઆઉટ ફિક્સ હોવાથી ઝૂમ અને સ્કોલ કરવું પડે.

ટેક્સ્ટ પસંદગી અને કોપી કરવું

• EPUB: લખાણ સ્વરૂપ અને સરળતાથી પસંદ કરી શકાય એવું.
 • PDF: સ્કેન થયેલા અથવા ખરાબ ફોર્મેટવાળા PDF માં ટેક્સ્ટ પસંદ કરવું મુશ્કેલ.

વાંચન કસ્ટમાઇઝેશન

• EPUB: ફોન્ટ, રંગ, સ્પેસિંગ અને સ્ટાઇલ તમારી પસંદગી મુજબ બદલી શકો.
 • PDF: લેઆઉટ ફિક્સ હોવાથી ફેરફાર મર્યાદિત.

ઓડિયો સપોર્ટ

• EPUB: સુસંગત એપ્સમાં ઓડિયોબુક તરીકે સાંભળી શકાય.
 • PDF: આ સુવિધાઓ મર્યાદિત અને અસંગત.

વધારાની સુવિધાઓ

• EPUB: ડિક્શનરી, ટ્રાન્સલેશન, નોટ્સ, હાઇલાઇટ, બુકમાર્ક અને સર્ચ—all built in.
 • PDF: આ સુવિધાઓ PDF ની ગુણવત્તા અને રીડર એપ પર આધારિત.

ફાઇલ સાઇઝ

• EPUB: સામાન્ય રીતે નાનું અને હળવું.
 • PDF: મોટું હોય છે.

 Enhanced PDF
 E-pub
 ડાઉનલોડ કરવા માટે
 QR Code Scan કરો

Registered under RNI No. : GUJGUJ/2008/25883

Permitted to post at Ahmedabad Unaccountable L1 on 15th of every month under Postal Regd. No. : G-GNR-356
issued by DY.SPO Gandhinagar Valid upto 31-12-2026 - Publication Date 15th of every month

કોટડા (રાજસ્થાન) મુકામે સત્સંગ સમારોહ વેળાએ

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી કનકનંદિજી મહારાજ સાથે સત્સંગ

શ્રી ગોપાલભાઈ પાટીદારના નિવાસસ્થાને

સ્વાધ્યાય વેળાએ

શ્રી ભરતભાઈના નિવાસસ્થાને

આ અંકના વિશિષ્ટ સહયોગી દાતા

‘દિવ્યધ્વનિ’ માર્ચ - ૨૦૨૬ ના સંપૂર્ણ અંક માટે

રૂા. ૬૩,૦૦૦/- નો આર્થિક સહયોગ નીચેના ગુપ્ત તરફથી મળેલ છે.

સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ ની અનુમોદના કરે છે :

શ્રી શિખરજી અને શ્રી કોબા તીર્થની યાત્રા સઉલ્લાસ સંપન્ન થવાના આનંદ સહ

- (૧) શ્રી પુષ્પાબેન અને શ્રી જયંતીભાઈ શાહ પરિવાર, લંડન
- (૨) શ્રી શ્રુતિબેન અને શ્રી શૈલેષભાઈ માલદે પરિવાર, લંડન
- (૩) શ્રી નૌરવભાઈ - સોનાલીબેન, વિયાન
- (૪) શ્રી કોમલબેન - એન્ડ્રૂભાઈ, એમ્બર અને લીલા

Printed & Published by Smt. Dr. Sharmisthaben M. Soneji on Behalf of

Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra - Koba - 382 426. Dist. Gandhinagar (Gujarat).

Printed at Bhagwati Offset, 16/C, Bansidhar Estate, Bardolpura, Ahmedabad - 380 004. **Editor** : Shri Mitesh A. Shah

To,